ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴ

"VERADZENOUNT"

"La Renaissance"

Journal Arménien

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ

ԶԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1

Փարիզ, 15 Յունվար 1921

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Քաղաքական փլուզումը եւ համաշխարհային յեղափոխութիւնը — ՏՐ. Մ. Ս

Ցնորքին երգը — ՎԱՐՍԵՆԻԿ

Վահան Տէրեան — ԱՐՍԷՆ-ԵՐԿԱԹ

Կաղ, գեղեցիկ աղջկան մը համար — Զ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

» — Ռ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

Շտեան Սարեան ցերեկոյթը — Զ. ԱԼԵԱՆԱՔ

Ինչպէս խորհրդային եղաւ Հ. Հանրապետութ.ը

Ազգային եւ զանազան լուրեր

Directeur-Fondateur :

Dr LÉON HAMPARTZOUMIAN, 16, Boulevard Saint-Denis, 16. — PARIS

Téléphone : NORD 69-51

Fonds A.R.A.M

ՆՈՐ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

(POLYCLINIQUE MODERNE)

16 Boulv. St. Denis 16

Métro — St. Denis *Téléphone — Nord 69-51*

Այս Նոր դարմանատունը բացուած է

ՏՕՔԹ. Ա. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

տնօրինութեամբ, ուր հայ և ֆրանսացի կարող ու մասնագէտ բժիշկներ — որոնք միանգամայն կը պաշտօնավարեն և կ'աշխատակցին Փարիզի զանազան հիւանդանոցներու մէջ — գիտական վերջին մէթոտներով և խղճմտօրէն կը դարմանեն հետեւեալ հիւանդութիւնները.

Ա.— Ներքին հիւանդութիւններ

Բ.— Կանանց հիւանդութիւններ

Գ.— Միզային, մորթի և վեներական հիւանդութիւններ

Դ.— Աչքի, ականջի, քթի, կոկորդի, բերնի և ակռայի հիւանդութիւններ։

Աչքի, ականջի, քթի և կոկորդի մասնագէտները կը գտնուին կէս օրէ առաջ, իսկ միւս բոլոր հիւանդութիւնները կը դարմանուին ժամը 2-7 (Յ. Մ.)

Կիրակիներէ զատ, դարմանատունը ամէն օր բաց է, մասնաւոր ժամադրութիւններու համար, դիմել Թէլէֆօնով։

Փարիզէն կամ արտասահմանէն անոնք որ կը փափաքին ու և է խնդրի առթիւ տեղեկութիւն ստանալ, կրնան Թղթակցիլ Տնօրէնին վերոգրեալ հասցէովը։

ՄԱՆՈՒԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ՁԵՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԷՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿՈՎ ԵՒ ՄԷՏԱՅԼՈՎ

Պատրաստ է գոհացնելու իրեն դիմող այր և կին յաճախորդները։

Ունի անգլիական և ֆրանսական ընտիր կերպասներու ճոխ մթերք մը։ Դիմեցէք և փորձեցէք անգամ մը։

Հասցէ' 14 Rue Marbeuf(Champs-Elysées)

Metro — Marbeuf

Fonds A.R.A.M

ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ

ԳՐԱԿԱՆ, ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Թիւ 1 *ՓԱՐԻԶ* *15 ՅՈՒՆՎԱՐ 1921*

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒՅ ԱՌԹԻՒ

«Վերածնունդ»ի խմբագրութիւնը 1921ի առիթով երջանիկ տարիներ կը մաղթէ իր ընթերցող և ընթերցողուհիներուն։

Շնորհակալութիւն կը յայտնենք ամէն անոնց՝ որոնք փութացած էին նոր տարիի առիթով շնորհաւորել խմբագրութիւնս։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՓԼՈՒԶՈՒՄԸ

ԵՒ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Մեծ պատերազմի վերջաւորութիւնը, ցնծութեան մեծ և անսահման աղաղակ մը փրցուց ժողովուրդներու հոգիէն. անոնք վերջապէս պիտի կըրնային շնչել և ապրիլ խաղաղութեան արեւին տակ։

Այդ վերջաւորութեան սկիզբէն, կամ աւելի լաւ է ըսել, այդ խափուսիկ ակնկալութիւններու սկզբնաւորութեան վախճանումէն յետոյ, երկու երկար տարիներ անցան, և այսօր ամէն ժամանակէ աւելի, մարդկութիւնը կը գտնուի մութ, ահազդեցիկ անորոշութեան մը առջեւ, որուն ետեւ ոմանք կըսեն թէ անդունդ մըն է սքօղուած, ուրիշներ ընկերային հիմնական յեղաշրջումի նոր և արիւնոտ դարագլուխ մը։

Ինչ որ ալ ըլլայ անոր հանգամանքը, այսօր մարդկութիւնը գլխապըտոյտ կը դիմէ այն տեղ՝ այդ կախարդական, ամեհի յորձանքին մէջ։ Ոչ մէկ մարդկային կամք և գիտակից զօրութիւն, կարող է պատուար կանգնիլ անոր։ Անհուն, միլիոնաւոր մասսաներու հոգին, մտած է այդ հունին մէջ, և կը քալէ դաժան, անյողդողդ ու մթաստուեր, դէպի համաշխարհային յեղափոխութիւնը։

Fonds A.R.A.M

Հաւասարութեան, արդարութեան, իտէական բարբանջումները — որ նախկին յեղափոխութիւններու նուիրագործումի կնիքը կը կրեն իրենց վրայ — սնամէջ և անգոյ տեսաբանութիւններ են, որ աւելի ևս կը դառնացնեն և կը թունաւորեն ամբոխներու հոգին, որ այլեւս անընդունակ կը դառնայ տոկալու այդպիսի հեգնական զառանցանքներու։ Ժողովուրդներու անսխալական, իտէական և դրական միակ դպրոցն է այսօր, տառապանքը՝ հազարգլխանի, ահաւոր երեւոյթ մը՝ որ ամրապէս նստած է անոնց հոգիին մէջ, և հոն կը տիրապետէ սանձարձակ և անողոք։

Հետզհետէ հին աշխարհի քաղաքական փլուզումն է, փլուզում մը՝ արագ և անզսպելի, հարկաւոր չարիք մը, թերեւս ալ բարիք մը, որ սահմանուած է կատարուելու և ամրապնդուելու, քանի որ ժամանակի նշանն է, և անոր անտեղիտալի ու գեղագոյն պահանջը։

Համաշխարհային յեղափոխութիւնը, տարբեր տարբեր երկիրներու մէջ ինչ անունով ալ ճանչցուի, պօլշէվի՞զմ թէ քօմմիւնի՞զմ, սէնտիքալի՞զմ թէ սօցիալիզմ, անիկա այսօր կ՚ապրի տիրակալօրէն, ժողովուրդներու էութեան մէջ։ Ամբողջ Եւրոպան իր հոգիին մէջ կը կրէ անոր հունտը, տարբեր անուանակոչումներով, բայց միեւնոյն ձգտումով և հոգեբանական միեւնոյն թիրախով։ Տառապանքը և դժգոհութիւնն է միայն այս պահուն ամբոխներու գերհզօր տիքթաթէօռը, այսօր անոնք մինչեւ յետին կաթիլը կը քամեն թշուառութեան մրուրը, և պատրաստ են, — եթէ հարկ ըլլայ — ինչպէս նախկին ընկերվարական տեսաբան մը կանխագուշակած էր, «կործանել մարդկային ընկերութեան արդի կարգուսարքերը, երկաթով և կրակով։»

Մտադրութիւնս չէ հոս ջատագովը ըլլալ համաշխարհային յեղափոխութեան — և ան արդէն անոր պէտք ալ չունի — այլ վեր առնել այս բացարձակ երեւոյթը, յետոյ անդրադառնալու համար մեր քաղաքական արդի իրականութեան։

Եւրոպական պուրժուա կառավարութիւնները, պիտի կրնա՞ն առջեւը առնել այս քաղաքական փլուզումի, չափազանց տարակուսելի է։ Համաշխարհային յեղաշրջումը հետզհետէ իր աշխարհակալութիւնը կը լրացնէ ժողովուրդներու հոգիին մէջ, կ՚ամրապնդուի, թեւեր կը նետէ և վաղը թերեւս, զայն արմատախիլ ընելու մանկական յոխորտանքը, խեղճ ցնորաբանութիւն մը եղած ըլլայ։

Երբ Եւրոպայի արդի գոյավիճակը կը դիտենք և կը դատենք պարզ և սառնասիրտ կերպով, կը հասնինք այս անպարտկելի ճշմարտութեան։ Եւրոպական մեծ ու՝պզտիկ տէրութիւններու մեծամասնութիւնը — չըսելու համար ամբողջութիւնը — այսօր կը գտնուին տնտեսական այնպիսի դրութեան մը մէջ, որուն նախապէս քաղաքական տնտեսութեան ուսուցիչները, սնանկութիւն անունը կուտային։ Պատերազմին վախճանը, որ բարօրութեան և խաղաղութեան հեռանկարովը կը պայծառանար ժողովուրդներու անձկութիւնով լեցուն երեւակայութեան առջեւ, այսօր աւելի ծանր, աւելի ճնշիչ և անհանդուրժելի մղձաւանջի մը պէս թառ եկած է հոն, բաժակը կատարեա-

Fonds A.R.A.M

պէս լեցուած է։ Հանրային պարտքը ամէն երկիրներու մէջ կը մօտենայ առասպելային թիւերու, երկրին քաղաքացիներու վրայ դրուած տուրքը, կը համնի անհաւատալի համեմատութիւններու, անգործներու և անօթիներու անթիւ անհամար լեգէոնները իրենց մութ և կարմիր ստուերները կը պտըտցնեն, նոյնիսկ յաղթական կոչուած պարտեալներու, պողոտաներուն վրայ գործ ունեցողներուն համար իսկ, կեանքը և ապրելու անհրաժեշտութիւնը դարձած է այնքան դաժան և անհանդուրժելի, որ այսօր ամենուն համար, ընկերային յեղափոխութիւնը խուլ, բայց յամառ կերպով, գիտակցօրէն թերեւս նոյնիսկ անզգալաբար, դարձած է հարկաւոր և անտեղիտալի պահանջ մը։

Անօթութիւնն է ամենէն մեծ բրօբականտիսթը քօմմիւնիզմի։ Ի զուր է որ էմբէրիալիստ տէրութիւններ, կուզեն ամբարտակ կանգնել, ռուսական պօլշէվիզմի, այն արդէն ուրիշ անունով, կամ պարզապէս անանուն կերպով կը ծագի և կը զարգանայ իրենց ծոցին մէջ։

Եւ այդ տէրութիւնները կարծես իրենց անկումը աւելի արագացնելու համար, կը բազմապատկեն իրենց զինուորական անարդիւնաւոր ծախքերը, կատարեալ դարձնելու համար ընկերական և տնտեսական փլուզումը։

Այսօր այդ տէրութիւններու մեծամասնութեան դրամական արժէքի ապշեցուցիչ անկումը, ամենէ մեծ յայտարարն է այդ անորակելի կացութեան։

Խօսքը չընելով պարտեալներու, օրինակ մը տալու համար յաղթական ազգերէն, կ՚արժէ մէջտեղ բերել, Իտալիոյ ելեւմտական Նախարար Պ. Մէտայի, իր երկրի խորհրդարանին մէջ, 20 Դեկտ.ին ըրած յայտարարութենէն փոքրիկ մաս մը։

«Պատերազմէն առաջ Իտալիոյ հանրային պարտքը կը բարձրանար 12 միլիառի, պատերազմէն վերջ բարձրացած է 98 միլիառի։ Նոր նոր տուրքերով յառաջ եկած ամբողջ եկամուտները հաշուելէ վերջ 1920-1921 շրջանի բացը կ՚ըլլայ 15 միլիառ և 1921-22 շրջանի բացը, հիմակուհիմա 10 միլիառ»։

Զգելով հետզհետէ բարդուող մայր պարտքը, տարուէ տարի, պիւտճէի այդ ահագին տէֆիսիթը գոցելու համար, Նախարարը միակ միջոց կը ցուցնէ, փոխառութիւնը — բնական է թէ ներքին — որ լոկ կը ծառայէ թըշուառութիւնը աւելի շատցնելու և միլիոնաւոր աշխատաւոր դասակարգին համար, ապրելու և շնչելու ձրիատուր իրաւունքն իսկ դարձնելու չարչարանք մը։ Եւ ներքին փոխառութիւնները չեն կրնար շարունակուիլ այսպէս հեշտօրէն և շարունակաբար։ Յաղթական և հարուստ Ֆրանսան, որուն ժողովուրդը, ըստ վկայութիւններու, այսօր չորս անգամ աւելի տուրք կը վըճարէ քան թէ գերման ժողովուրդը, վերջերս ամսուայ, այնքան խնամքով հրապարակ հանած իր ազգային փոխառութիւնը, ըստ իրենց մամուլի յայտնութեան, ձախորդութիւն մը եղաւ։ 25 միլիառէն, միայն 8 միլիառ նոր դըրամ, արձանագրուած է ժողովուրդը իսկ միւս մասը, պարզապէս bons de trésorեներու առեւտրական շահաւոր փոխանակութիւն մը եղած է, փոխառութեան տոկոսաւոր թուղթերու հետ։ Մինչ Ֆրանսան այս տարի 40 միլիառի պէտք ունի իր պիւտճէն հաւասարակշռելու համար։

Fonds A.R.A.M

Աւստրիան անօթութենէն կը հոգեվարի, Գերմանիան կ'ստիպուի հաստատել պարտադիր փոխառութիւնը (emprunt foçé), Հունգարիա պանքաներու մէջ դրուած դրամագլուխներու 100էն 20ը գրաւել կ'որոշէ... ասոնք (առաւել կամ նուազ) դրամագլուխի համայնացումի ակամայ փորձեր են, որոնք սկզբնաւորութիւնը կրնան համարուիլ, ապագային աւելի ընդարձակ ազգայնացումներու, քանի որ հիմակուան եղածները, օրուան պահանջքները առժամաբար գոհացնելու համար ձեռք առնուած կիսամիջոցներ են, և չեն կրնար կանգնել ժողովուրդներու քայքայուած տնտեսութիւնը։

Կամ տէրութիւններէն շատեր օր մը, պիտի դադրեցնեն վճարումները... — չրսելու համար սնանկ պիտի հռչակեն ինքզինքնին — և կամ աշխատաւոր ժողովուրդին բեռը թեթեւցնելու և ժամանակ մը իրենց կացութիւնը բարւոքելու համար, հանրային պարտքը liquidationի պիտի ենթարկեն, հարիւրին զորօրինակ վճարելով 1/4-ի տոկոսը, ինչ որ առաւել կամ նուազ համապատասխան պիտի ըլլայ իրենց դրամական արդի արժէքին։ Եւ ասիկա տիրացումը կամ համայնացումը պիտի ըլլայ, որոշ դասակարգի մը մեծամեծ հարստութիւններու, և քայլ մը դէպի հասարակուրդային կարգուսարքը։

Ասոնք պարզ և աննշան տուուեալներ են, դեռ շատ մը երեւոյթներ կը ցուցնեն, որ պօլշեվիզմ անունով յառաջ եկած, ընկերային յեղափոխութեան շարժումը, որքան ալ օծուած ըլլայ արիւնով և խժդժութիւններով, պարզ և վաղանցիկ շարժում մը չէ, այլ իր խոր արմատները ունի ամէն ազգի ժողովուրդներու հոգիին մէջ։ Ան յամառօրէն կ'ընթանայ իր ուղիէն. կը բարգաւաճի և հետզհետէ կը մերկանայ իր առատառոցութիւն և չափազանցութիւններէն, կը բիւրեղանայ ու ազգերու մէջ կը տեղաւորուի տարբեր տարբեր անուններով։

Հայաստանի մէջ կը տիրէ այսօր պօլշեվիկեան հասարակակարգ։ Դեռ շատ կանուխ է անդրադառնալ, անոր յառաջ բերելիք չարիքին կամ բարիքին մասին։ Բայց իրականութիւն մըն է, որ անիկա արդէն մեր մէջն է, մեր մայր հայրենիքին մէջ։ Մեր յեղափոխական երիտասարդութիւնը, տարուած պուրժուա երկիրներու մինչեւ հիմա անոր հանդէպ տածած արհամարհանք և քամահրանքէն, ու թեթեւօրէն դատելու սովորութիւններէն, նոյն թեթեւամտութիւնով պէտք չէ դատէ այդ շարժումը։ Իբր ընկերվարական երիտասարդութիւն, պէտք է հետաքրքրուի անով, խորապէս ուսումնասիրէ զայն և հետեւի համաշխարհային շարժումին, և եթէ Հայաստան պիտի գտնուի անոր հասարակակարգին տակ, անիկա իր հայրենիքէն պէտք չէ խուսափի, իբր ժանտախտաւոր երկրէ մը։ Պօլշեվիկ թէ ոչ պօլշեվիկ, մեր սիրտը, մեր ժողովուրդը հոն է, և պօլշեվիզմը համաշխարհային շարժում մըն է, որմէ այլեւս հեռու չկրնար կենալ մեր երիտասարդութիւնը։

Պօլշեվիզմը բնական է միշտ չկրնար մնալ իր արդի կարմիր յեղափոխական բնոյթին մէջ. երբ անիկա կը դադրի աշխարհէ մեկուսացած ըլլալէ և տէրութիւններու հետ կ'առնէ իր բնական յարաբերութիւնները։ Հայ ազգը ուզած չուզած, իր քաղաքական ճակատագիրը և անկախութիւնը պիտի պատշաճեցնէ իր միակ հզօր դրացիին հետ, անկէ անդին ուա՛ղ ուրիշ ելք մը չկայ։

Fonds A.R.A.M

Եւրոպական էմբէրիալիսթ երկիրներու խոստում և յուսադրումները, շատ շատ կը ծառայեն, 4 միլիոնէն, այսօր 2 ու կէս միլիոնի իջած, հայ ժողովուրդի, Նոր մէկ կոտորակումին:

Դիւանագիտութիւնը դժբաղդաբար թէ բարեբաղդաբար միշտ գոյութիւն ունի: Արտասահմանի մէջ մենք միշտ պահանջենք դաշնագիրներով մեզի սահմանուած հայրենիքը: Սէվրի դաշնագիրը դիւանագիտական դեռ բաւական լուրջ կռուան մըն է:

Բայց մեր երիտասարդութիւնը, գիտակցելով վայրկեաններու լրջութիւնը, պէտք չէ հեռուէն հեռու թուլնայ, և մեծ նշանակութիւն տայ, քաղաքական անյատակ խօսքերու և արտայայտութիւններու:

Մեր վերապրող բուն ժողովուրդին երեք քառորդը հոն է, կովկասեան Հայաստանի մէջ, և իր բարօրութեան թէ ձախորդութեան օրերուն, մեր սիրտը պէտք է բաբախէ անոնց սրտին հետ:

Համաշխարհային հոսանքն է, աշխատինք լաւ լուղորդ ըլլալ, փրկելու համար մեր գոյութիւնը:

Տր. Մ. Ս.

ՑՆՈՐՔԻՆ ԵՐԳԸ

`Կապոյտ տղա'ս, իրիկուան պէս կը մթնէ հոգիս: Աչքերուդ վճիտ ցոլքերը արշալոյսի մը պէս կը ճառագայթեն սրտիս գիշերին մէջ, ու ես մեռնիլ կուզեմ նայուածքիդ տակ:

Դուն ցնորքիս կապոյտ թռչունն ես, որ անդադար կը թրվռաս հոգիիս մէջ, ևիա հանգիստ չունի...

Ընդունէ՛ զիս երանաւէտ նուաղումի մը մէջ . . . կեանքն է որ կը խլրտի էութեանս մէջ իր բոլոր անմեռ երազներով և տանջանքներով:

Ես այլեւս սպասումը սպաննեցի ներսս, և կեանքին անդունդներէն ալ անդին քուկդ եմ. . .

Միշտ տանջուելով և երգելով պիտի սիրեմ քեզ՝ պիտի մեռնիմ վերջալոյսի գունատ ցոլքի մը պէս, և Վէոլէնի հնչեակը շրթներուս վրայ պիտի թրթռայ վերջին անգամ.

Մեծ քուն մը մռայլ
կեանքիս վրայ կ'իջնայ,
Քնացի'ր ամէն յոյս
Քնացի'ր ամէն իղձ...:

ՎԱՐՍԵՆԻԿ

Fonds A.R.A.M

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

(ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ — Ա. հատոր, ՄԹՆՇԱՂԻ ԱՆՈՒՐՋՆԵՐ — ԳԻՇԵՐ ԵՒ ՅՈՒՇԵՐ — ՈՍԿԻ ՀԷՔԵԱԹ — ՎԵՐԱԴԱՐՁ)

Դ.

Հնչողական քնքոյշ հոգին որուն ամենախորունկ և խանդաղատալից պատկերը տեսանք Վահան Տէրեանէ մօտ, յաճախ իր տխրութեան ու վհատութեան վայրկեաններուն արտասովոր ու գեղեցկագոյն հրապոյր մը կը ստանայ։

Qu'importe que tu sois sage,
Sois belle et sois triste,

կ'ըսէր Պօտըլէռ։ Տխուր և գեղեցիկ երանգաւորումներու ցաւագին pastel մըն է Վահան Տէրեանի հոգին, և ինչպէս ամէն քնարական հոգիի, պէտք է մօտենալ և խոնարհիլ անոր վրայ անհուն աղապատանքով մը համակուած։ Անշուշտ, քերթուածներ կան որոնք ձուլածոյ ստեղծագործութեան մը անջնջելի կաղապարն ունին, և ուրիշներ որոնք արոյրի լարերով կը հնչեն, բայց ճշմարիտ քաղցրութիւնը թերեւս կը բղխի այն քերթուածներէն որոնք տարաշխարհիկ ամբրոս մը կը բուրեն իրենց խորհուրդին և մելամաղձիկ տխրութեան մէջ թագնուած խորհրդաւոր ծաղիկներու նման։

Քնարերգակ մը ամէն բանէ առաջ իր հոգեկան վիճակին արտայայտութիւնն է իբրեւ բանաստեղծ։ Անոր համար իր ներաշխարհը բնակուած է անթիւ անհամար տեսիլներով որոնց կախարդանքը կը շրջապատէ ամբողջ կեանքի մը հորիզոնը։ Եւ աւելի տխրութեան հակամէտ է անոր էութիւնը քան հրճուանքին տխրութիւնը գեղեցկութեան մէջ՝ անոր երազին ոսկեցնոր թալուկն է։ Վահան Տէրեանի հոգիին ուրիշ մէկ առանձնայատկութիւնն է ուրուատենչ սէրը։ Ամենաիրական տարփանքն իսկ զգայական հաճոյքներուն անոր համար կ'եթերանայ, աննիւթեղէն իսկութեան մը կը փոխուի։ Յուզումնավառ ինքնամոռացում մը կայ միշտ անոր զգացումներուն, տխրութեան և հրճուանքին մէջ, և գգուանքը կանացի պաշտելի ձեռքին անոր ճակատին հրավառ տամկութեանը վրայ լուսնի համբոյր մըն է թերեւս կամ շատոնց մեռած տարփուհիի մը ցնորական համբոյրը . . . Ինքն ալ արդէն ուրուական մըն էր գոգցես, որ իր կեանքին տարտամութիւնը պտտցուց երազի բալաձիգ ճամբաներուն վրայ . . .

Իրիկունները մթնշաղին մէջ երկու սրտերու հանդիպումը, անոնց անխօս երգերուն հոգետաւիղ լռութիւնը, և շրթունքները որ կը միանան իրամու յաւիտենական սիրոյ պատրանքին մէջ,— ասոնց ամէնը ուրուային խաղ մըն էր Վահան Տէրեանի համար, կեանքին վերադարձը միօրինակ և տխուր միշտ դէպի հոն՝ ուրկէ մեկնած էին երէկ բոլոր խելացնոր երազողները . . .

Ուրուանոյշները միայն համբուրեցին քնարերգակին թախծալից աչքերը և խմեցին լոյսն անոր թարթիչներէն ծորող։ Ամէն տարփուհի, ամէն անծանօթ աղջիկ ուրուանոյշ մըն էր այն պահուն, երբ սէրը կը խառնէր հոգիներն իրարու, և աստղերու պարտէզին մէջ կապոյտ շուշանները կը ծաղկէին։

Fonds A.R.A.M

կախարդանք, թախիծ և մանաւանդ անոնց հայրենիքը՝ Անցեալը, Վահան Տէրեանի քնարին երեք բիւրաղաշնակ յարերն էին որոնք ամենամեղմիկ հպումէն իսկ բանաստեղծին մատներուն, կը հեծկլտան հեռակարօտը արեգնաւէտ ափունքի մը . . .

Իրերու հոգին կը թեւածէր անոր հոգիին մէջ տարտամօրէն և հեռաւլացիկ: Ինչ որ կը ստեղծուէր անոր համար երգի մը ծաղիկին պէս, շրջակայ իրերուն ընտանեկան մտերմութիւնն էր: Քնարերգակը իր իսկ հոգեբանութեան հետ չէ շղթայուած բացարձակօրէն: Բիւրաւոր իմացողականութիւններ կը խառնուին քերթուածի մը յղացման, և բանաստեղծը որքան ալ ինքնամփոփ ըլլայ ներշնչումի գերագոյն վայրկեաններուն, հազարաւոր հոգիներու թարգմանն է, հազարաւոր տարբեր ձայներու ներդաշնակութիւնն է իր երգին եղանակը, հազարաւոր երանգներու և գոյներու համադրութիւն մը կայ իր ստեղծած պատկերին մէջ:

Վահան Տէրեան անհունօրէն քնքոյշ և դիւրազգած հակում մը ունի լսելու ծաղիկներու հոգին որ կ'երգէ բուրումնաւէտ զեփիւռներուն մէջ, և ստուերին կապտածորան թաւշանմանութիւնը անոր սիրտը կը պարուրէ: Երբոր անոյշ տխրութիւն մը կայ շուրջի առարկաներուն և մթնոլորտին մէջ, զգայնականութիւնը աւելի զարգացած և խորագոյն է: Տարտամութիւնը այն ատեն ինքնին բանաստեղծութեան հրապոյր մը կը ստանայ:

«Սահուն քայլերով, աննշմար, որպէս քնքոյշ մութի թեւ,
«Մի ստուեր անցաւ ծաղիկ ու կանաչ մեղմիւ շոյելով,
«Իրիկնաժամին, թփերն օրօրող հովի պէս թեթեւ
«Մի ուրու անցաւ, մի գունատ աղջիկ ճերմակ շորերով...»

Անցնող տժգոյն աղջիկը ուրու մըն է դարձեալ, Վահան Տէրեանի սիրուհին ծանօթ կամ անծանօթ, միշտ ուրուանոյշ մըն էր: Կեանքի դառն և անողոք իրականութիւնը գոյութիւն չունէր անոր համար, և ափսոս, երջանկութիւնն իսկ ծաղիկ մըն էր որուն ամենագեղեցիկ փունջը մահուան ձեռքերը կը յօրինէին երազին թալուկէն զարնուած մաքրափայլ ճակատներուն համար . . . Անցող դալկահար աղջիկը «աննշմար» ու «հովի պէս թեթեւ» բանաստեղծին ցնորքն է որուն յաւիտենական սպասումին բոլոր տառապանքովը տանջուեցաւ ան: Բայց ինչ որ «աննշմար» կ'անցնի անթիւ անհամար դիտողներու աչքին, իր ամենախորունկ հմայքը, իր ամենախորհրդաւոր գեղեցկութիւնը կը թողու երազկոտ հոգիին մէջ:

«Արձակ դաշտերի ամայութեան մէջ նա մեղմ շշնջաց,
«Կարծես թէ սիրոյ քնքոյշ խօսք ասաց նիրհող դաշտերին.—
«Ծաղիկների մէջ այդ անուրջ կոյսի շշուկը մնաց,
«Եւ ծաղիկները այդ սուրբ շշուկով իմ սիրտը լցրին...»

(Տխրութիւն)

Եւ իր բոլոր երգերը «այդ սուրբ շշուկով» օրօրուած մեղեդիներ են ցաւի և տարտամ ուրախութեան: Իր հոգիին բիւրաքանչիւր հնչիւնը կարծես այնքան հաւատարիմ արձագանգն է այդ «սուրբ շշուկ»ին զոր «աննշմար» անցնող աղջիկ մը, ուրու մը հծծեց, և ծաղիկները պահեցին այդ հծծիւնը բանաստեղծին կրկնելու համար...

Իրերու հոգիին և արուեստագէտին զգայնականութեան միջեւ գտնըւած այս խորհրդաւոր հրաշքէ՛ն է որ արուեստը կը ծնի։

Ըսուած է որ դժբախտ է այն մարդը որ իր հոգիին ամենախորունկ հորիզոնները կը տեսնէ։ Բայց ի՞նչ կայ աւելի մեծ և գեղեցկագոյն նոյն դիպուածակերտ աշխարհին և իրերու յաւիտենական թաւալումին մէջ՝ քան ըլլալ իր անձին, իր հոգիին, իր էութեան մէկ ցոլացումը, հայելացնել այն բոլոր վիճակները որոնց կ՚ենթարկուին անոնք, և այսպէսով ստեղծել արուեստին հրաշքը։

Քնարերգակ մը արտայայտութիւնն է իր հոգեկան վիճակներուն, տըխրութիւնն և հրճուանքը. յոյսը և լքումը անոր սրտին սափորէն ջովացած ծաղիկներ են, և միայն արեւի մը տակ խորհրդաւոր և անճառելի, որուն ն ե ր շ ն չ ո ւ մ անունը կուտան։

Վահան Տէրեանի զգայնական հակումները պատճառ են եղած որ բանաստեղծը շատ աւելի խորապէս և մինչեւ զգայյախափօրէն հետապնդէ գեղեցկագիտութիւնը սիրոյ մէջ։ Սէրը կեանքի տառապանքին և երջանկութեան միակ ծնունդն է, և բացարձակօրէն կը տիրապետէ հոն ուր հոգիի վիճակ մը կ՚արտայայտուի։ Վահան Տէրեան սիրոյ երգիչն էր, բայց որքա՜ն տարբեր էին իր քնարին լարերը Ռօնսառի մը կամ Քուչակի մը հնչեցուցած լարերէն։ Սէրը կեանքին ուրախութիւնը չէր անոր համար, այլ միջոց մը, ճամբայ մը որ կ՚առաջնորդէր բ ա ց ա ր ձ ա կ Գեղեցկութեան պաշտումին, և հետեւաբար սիրոյ ամէն զգացում իր հոգիին մէջ, մէկ արմատէ բաղկացած երկու ուռիներու նման, կը բաժնուէր հաճոյքի և գեղեցկութեան ցաւատանջ որանումին... Ամէն ճշմարիտ արուեստագէտի գերագոյն տառապանքն է ասիկա որուն յաճախանքէն զուրկ են բոլոր անոնք որ չեն գիտեր հարցափորձել բնութիւնը իր անհուն գաղտնիքին և իր անողոք անփոփոխականութեանը մէջ։ Կանացի փափկութիւնը որուն մէկ համառօտ վերլուծումն ըրի նախորդ մասին մէջ, Վահան Տէրեանի հոգեկանութիւնը չէ փոխակերպած այլ դրոշմած է անոր խանդաղատանքին պատկեր մը, սարսափելի անդունդին վերեւ ամպի մը կաթնաթոյր յակուրջին մէջ օրօրուող լուսնկային պէս։

Հիւանդագին ու մելամաղձոտ՝ Վահան Տէրեան կանացի համակերպութեան հետ ունի նաև այն իմաստութիւնը որ տիեզերքի անսահման կշռոյթին հետ կը նփտռէ արձագանգը, միակ դաշնալուր մեղեդին, միակ անայլայլ և աստուածային նուագածութիւնը իր սրտին զարկերուն։

Ո՛վ պիտի հասկնար ողբերգութիւնը քերթողին անթափանցելի, խորունկ և անպատում էութեան։ Քննադատը, վերլուծողը կը տեսնեն, կը շօշափեն այն սիրտը որուն վէրքերուն մէջ արեւին լոյսն է ոսկեզանակուեր, բայց ո՛վ պիտի խորաչափէ այն թախիծը, այն մռայլ տկարութիւնը որ ծովի մը պէս կը բարձրանայ անոր հոգիին մէջ.

— Ես մոռացել եմ արեւի ուղին...

Ի՛նքն է արեւը բոլոր, ի՛նքն է ինչ որ կայ խորհրդաւոր ու գեղեցիկ, ինչ որ կեանքին և իրականութեան երկրորդ ճշմարտութիւնն է, ինչ որ հըրապոյր է և կախարդանք մարդկային անսահման վշտին մէջ, ինչ որ երգ է

Fonds A.R.A.M

և երանգ, և ներդաշնակութիւն, և սփոփանք, ինչպէս նուագածութիւնը վըշտահար սրտերուն համար, .. բայց ո՛վ պիտի հասկնայ բոլոր այն դառնակսկիծ ողբերգութիւնը որ կը կայանայ մոռացումին, կորուստին մէջ, երբ մոռցուած կամ կորսուած գեղեցկութեան մարմնացումն է ինք, բանաստեղծը, երբ իր էութեան սափորին մէջ կ'ամփոփուէին բովանդակ արեւներն իրենց հազար երանգներով, իրենց ոսկիով ու շափիւղայով...

— Ես մոռացել եմ արեւի ուղին...

Զգայախաբ մըն էր Վահան Տէրեան, և իր զգայախաբութիւնը սարսափելի պատկերներու տողանց մը չէր բերեր իր հոգիին առջեւ, այլ սիրական մեռել մը գուցէ որուն ձեռքերը լուսնկան էր համբուրած, երբ ան կ'անցնէր բալաձիգ ճամբաներէն գերեզմանին: Հանդարտ և անդորր, մեղմիկ և ցաւագին՝ անոր սիրտը ամենախորունկ անէացումը կը զգար ֆիզիքական ամենասաստիկ և իրապաշտ հաճոյքին մէջ իսկ... բայց նոյն որոնող սիրտն էր միշտ որ անէացումին յաղթելով՝ կը կոկուէր և դառնութիւնը, յուսահատութիւնը կը յաջորդէին վայելքին... Հրաշք-աղջիկը, ցնորական Երազուհին չէր ան որուն բազուկները շղթայած էին իր տառապած կուրծքը, անոր մարմինէն աստղերու ծաղիկներ չէին բուրեր, անոր մազերը չէին լուացուած ամրան ցայգերու կապտածորան շաղին մէջ... իրական աղջիկ մըն էր ան, կինը իր մարմնեղէն տարփանքին, իր խաբէութեան, իր ողորմելի վաճառքին հետ... Միւսէական ծայրայեղ տրտունջը չէ որ կը բարձրանար անոր հոգիէն, այլ Թախանձագին հեծկլտանք մը որպէսզի գոնէ «քոյր» ըլլար ան զոր ուրիշներ «պոռնիկ» կ'անուանէին:

«Խաղաղ գիշերով դու կը գաս ինձ մօտ,
«Քնքուշ ձեռքերըդ ես կը համբուրեմ,
«Կը ցրեմ կեանքի յուշերը ցաւոտ,
«Ու հէքեաթային լոյսեր կը վառեմ...»

Դարձեալ ցնորքն ու հէքեաթը կը ստեղծեն անոր համար երջանկութիւնը, միակ երջանկութիւնը որ անէական հաճոյքն է երազով արբեցած հոգիներուն: Եւ ահաւասիկ նոյն Թախանձանքը միշտ որուն ամենաքաղցր և ցաւագին շեշտերուն մէջ օրօրուած են բոլոր գեղեցիկ երգերը Վահան Տէրեանի քնարին.

«Քնքոյշ երազով պաճուճիր հոգիս,
Նստիր մահճիս մօտ ու տխուր երգիր,
Մազերըդ փռիր յոգնատանջ կրծքիս,
Ու մեղմ փայփայիր սիրտըս տարագիր:
. . . .
Իմ սիտը յաւէտ Թախիծն է մաշում,
Մի լուսէ երգ է իմ հոգում ննջել. . .

Եւ այս տողերը առանձին ծնունդ կուտան հոգեբանական որոշ վերլուծումներու որոնց մէջ կ'արտացոլայ իսկական պատկերը բանաստեղծին: Կեանքէն յաւիտենական վերադարձը չէ որ կը տանջէր Վահան Տէրեանի միտքը, անիկա իմաստուններու և փիլիսոփաներու յաճախանքն է: Վերադարձը բնաւ չէր յայտնուէր անոր հոգիին բաւիղներուն առջեւ այլ անյայտ կորսուած անցեալը.

«Մի լուսէ երգ է իմ հոգում ննջել»

Fonds A.R.A.M

Բայց այդ լուսեղէն Երգին ամենաքաղցր դաշնակութիւնները կան իր նուագներուն մէջ։ Երգը հնչուած էր առենօք և յետոյ «քնացած», ինչպէս բոլոր անուշութիւնները, ինչպէս բոլոր ծաղիկները, երազները տարաշխարհին որուն ծովածիրող և արեգնաշէտ ափերէն աքսորուած մըն է ամէն բանաստեղծ. . .

Դեռ ևս չի հասանք հոն ուր տաղաչափական կշռոյթին, լեզուական հիւսուածքին և մասնաւորաբար Վահան Տէրեանի արուեստին կարեւոր նիւթերը պիտի վերլուծենք։ Փակելէ առաջ այս առաջին մասերը որոնք աղօտ բայց այնքան սիրելի և եղբայրական դիմագիծը կազմեցին Վահան Տէրեանի, ես չեմ կրնար վերջին անգամ, ինչպէս ագնուապաշտ անցորդ մը սիրական շիրիմներէն, մտածումը չունենալ քաղելու ծաղիկ մը, կապոյտ շուշան մը թերեւս որ տարաբախտ բանաստեղծին քնարը կը զարդարէ.

«Աչքերըդ փակիր, ինձ քնքոյշ գրկիր.
Սուտ կեանքին խառնիր երազանքը սուտ . . . »

Կեանքը սուտ է, և երազը սուտ է, ինչպէս ամէն գեղեցկութիւն պատրանք մըն է, երբ խորհրդածութիւնը կուգայ յիշեցնելու մեզի թէ իրերը կը թաւալին յաւերժօրէն... բայց այս մռայլ վհատութիւնը կը չքանայ շուտով, որովհետեւ սուտը գեղեցիկն է.

«Ես քեզ կը պատմեմ ոսկի հէքեաթներ,
Իմ սիրուն մանուկ, իմ քնքոյշ մանուկ. . . »

Ոսկի հէքեաթին, անոյշ, տրտմօրօր եղանակներուն, ցնորքի ծաղիկներուն և մթնշաղի երազներուն երգիչն էր Վահան Տէրեան որ Վէռլէնի պէս «բոլոր անոյշ ցաւերէն իր դիւթանքները յօրինեց։»

(շարունակելի)

ԱՐՍԷՆ-ԵՐԿԱԹ

ԿԱՂ ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՂՋԿԱՆ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

I.

Ուրեմն, պէ՞տք էր որ երթայ հոն, ուր պարմանի մը կեանքով պոռթկուն ու բարի ակնարկներով իրեն կ՚սպասէ։

Պէ՞տք է որ երթայ հոն լսելու համար գարունի ու սիրոյ մրմունջները որոնց նախերգանքը, մէկ անգամ միայն և առաջին անգամը, խռովք բոնկցուց իր կոյս սրտին մէջ, ինչպէս առաջին լուսաւոր սլաքները արշալոյսին, գարնայնի պարզկայ ու լուրթագորշ հորիզոնին վրայ։

Ուրեմն պիտի ներուի վերջապէս գինքը չարչարող ժամանակին ու անհամբերութեան անձկութենէն, երթա՛լ յանձնուելու համար իրեն սպասող խանդաղատանքին ու սարսուռներուն։

Որքան խռովալից պիտի ըլլային այն հեռաւոր ակնարկութիւններն ու

Fonds A.R.A.M

վարանքը խօսքերուն որ առաջին անգամ ու երկչոտօրէն, իր ականջներուն, պիտի փսփսային առաջին յայտնութիւնները սիրոյ։

Որքան քաղցր պիտի ըլլային առաջին հպումներն ու գուրգուրանքները տարտամ, և նուիրական՝ առաջին ծաղիկը կարմիր՝ բարբառը մունջ ու պերճախօս բոլոր վճիտ հրայրքներուն, որ դողդոջ `մատներու մէջ իրեն պիտի երկարէր . . .

Ուրեմն, ինք, որուն սրտին համար երիտասարդութիւնն ու սէրը իրենց բոլոր երանայի անակնկալները դեռ պահած են, պիտի երթա՞յ հոն, ուր պարմանին, մտացիր ու կենսուրախ, իրեն կ՚սպասէ։ Քանի որ Գեղեցկութիւնը իրեն ալ այնքան ժպտուն եղած է ու առատաձեռն, քանի որ յառումը առնական ակնարկներուն դեռ այնպէս, յեղակարծ կը շիկնեցնեն իր կուսական այտերն ու շուարման դողդոջը կը պտըտցնեն իր բուստէ շրթներուն վրայ, և քանի որ իր աչքերը դեռ այնքան անմեղ են ու պայծառ և կը ցոլացնեն իրենց վճիտութեան ընդմէջէն եղնիկներու նայուածքներուն անիմանալի խորհուրդը այն, եղերերգի մը քթթումներով և անծայրածիր զարմացումը այն՝ աննմարին՝ Զարիքի ըմբռնողութեան, երբ անոնք, ապառաժի մը կատարէն, սրտատրոփ, մարդոց սեւ քաղաքները կը դիտեն . . .

Ուրեմն ինք, երիտասարդ և գեղեցիկ, չպի՛տի երթայ հոն ուր պարմանին, կենսայորդ, իրեն կը սպասէ . . .

Ո՞ր ձեռքն է, կոյր ու անողորմ որ լռութեան մէջ՝ տառապանքի ամենէն սուր ու զարհուրելիին արմատը կը ձգէ խորը այն դեռափթիթ սրտին։

Ինչո՞ւ ուրեմն իր փութկոտ քայլերը չեն ուղղուիր հոն և ինչո՛ւ իրենց սրտի բաբախումներու ընկերակցութեան ընդմէջէն զարունի խորհուրդին պանծացման երգը չի սկսիր։

. . . .

Ան կեանքին հետ, դաշներուն ամենէն դժնդակը՝ իր յարատեւ մարտիրոսացման դաշնը կնքած է ալ։ Ան, ալ չպիտի երթայ հոն ուր պարմանիներ իրեն պիտի սպասէին։

. . . Եւ այդպէս մինչեւ որ գորշը իյնայ իր վարսերուն մէջ և շիրիմը դառնայ միակ ու փայփայիչ պատկերը ճակատագրէն իր պղծուած օրերուն։

. . . Տառապանքի ընտրութիւնը իր վեհութիւններուն ու հպարտութիւններուն ի խնդիր, յաղթած է հոգեկան զիջումներուն ու անկումի համակերպումներուն . . .

Անիկա, այն առաջին անգամն ալ, չի գնաց հոն ուր պարմանին իրեն կ՚սպասէր և տառապանքը որդեգրած, կրակէ սրտաճմլումով մը, ձախաւեր շարժման մը ընդմէջէն, ճիւղէն գնդակահար ինկած արտոյտի մը նման, նետուեցաւ անկողնին վրայ և հեկեկանքը, հսկայ ու անդնդախոր, պոռթկաց . . . որովհետեւ նա խեղանդամ էր և Հեգնանքի ժպիտը չէր սիրեր։

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

II.

Մենք կ՚սպասէինք քեզի.

Ու անիկա կը պատմէր ինծի.

Կը պատմէր քու աչքերըդ, սեւ ու հանդարտ, հեշտագին գիշերը ինչպէս։

Մենք կ՚սպասէինք քեզի. Ժամը հնչեց.

Ու անիկա կը պատմէր ինծի, որ հեշտագին գիշերին մէջ, ի՛րը պիտի ըլլային հեշտագին գիշերները աչքերուդ . . . Ցետո՞յ.

Անիկա կը պատմէր որ լոյսը պիտի գար յետոյ, անխուսափելի լո՛յսը, և դու, ա՛լ ծանօթ սափո՛րը փշրուած . . .

Մենք կ՚սպասէինք քեզի. Ժամը անցաւ.

Ծիծաղկոտ շրթները ականջիս դրած, անիկա պատմեց . . . Որովհետեւ, որովհետեւ դու ծնած էիր, բայց և այնպէս կաղ։

Մենք կ՚սպասէինք քեզի. Դու չեկար։

Ու գիշերները, քու խորհուրդիդ սափորը դեռ կը պահեն իրենց կուրծքին, արցունքոտ գիշերնե՛րը . . .

3 Յունվ. 1921 Փարիզ,

ՌԱՓԱԵԼ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

Նոյն նիւթի մասին գրուած՝ իբրեւ յղացման եւ արտադրութեան, իրարմէ բոլորովին տարբեր խառնուածքով, երկու եղբայրները։

Ծ. Խ.

ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Անցեալ կիւրակի՝ Յունվար 2-ին, Salle Berluoseի մէջ տեղի ունեցաւ երիտասարդ դերասան Պ. Շահան Սարեանին ի պատիւ կազմակերպուած ցերեկոյթը, շատ փայլուն և բազմազան յայտագրով մը։

Խումբ մը հայ Թատերասէր Տիկիններ և Պարոններ՝ որոնց մէջ հաճոյքով նկատեցի Իշխան Պօրիս Արղութեանի անունը, և որուն գեղարուեստական գործունէութեան վաղուց ծանօթ եմ, ցանկացած էին այդ ցերեկոյթին միջոցաւ երիտասարդ արուեստագէտին միջոցներ հայթայթելու, որպէս գի ան կարողանայ Քօնսէրվաթուարի իր մասնակի յաջողութիւնը պսակել յաջորդ մրցումին՝ վերջնական ընդունելութեամբ մը։

Մասնաւոր գնահատութեամբ մը՝ Պ. Բօլ Մունէ և Տիկին Նանսի Վեռնէ, իրենց հովանաւորութեան տակ առած էին այդ ցերեկոյթը, անձամբ բերելով նաև մասնակցութիւն մը, որ տրւած ըլլալով իրենց Քօնսէրվաթուարի բրօֆէսէօրի հանգամանքը, շատ նշանակելի կը դառնար հայ արուեստագէտին արժանիքներուն նկատմամբ։

Սրահը գրեթէ լեցուն էր։ Ինձ հաւաստուեցաւ թէ բոլոր տոմսակները ծախուած էին։ Տոմսակները առնելու և իրենց ներկայութեամբ հանդէսը չը պատուելու այդ մեծամիտ ժէսթը մասնաւորապէս յատուկ է մեր փարիզահայ որոշ մէկ դասակարգին։ Հայ դերասանի մը շատ է անգամ 10-20

Fonds A.R.A.M

ֆրանք տալ՝ իբր ողորմութիւն, առանց հետաքրքրուելու անով. ա՛հ, եթէ Շալոն ըլլար բեմ եկողը . . .

Որոշուած ժամէն մէկ ժամ ուշ սկսաւ ցերեկոյթը — փարիզահայ թատրոնին մէկ ուրիշ երեւոյթը — բայց հասարակութիւնը վարձատրուեցաւ այդ փոքր յապաղումին փոխարէն խաղերու բացառիկ ճոխութեամբ մը։

Առաջինը՝ ծափահարութիւններու մէջ Պ. Սարեան Սիամանթօի «Ափ մը մոխիր»ը արտասանելու։

Զգացումով արտասանուած, բանաստեղծութիւնը պիտի շահէր անշուշտ, եթէ չունենար շեշտերու և ռ ի թ մ ի միօրինակութիւն։

Օր. Ժիւլիէթ Տօլլիան ներդաշնակ ու կիրթ ձայն մը ունի։ Իր «Քարմէն»ի և «Լուիզ»ի կտորները իրական հաճոյքով մը լսուեցաւ։

Հայ ներկայացումներուն մէջ իբր նորոյթ՝ ծափահարեցինք Օբէռաի պարուհի Օր. Ժիլտա Փարինին, որուն «Le pas de fleures»ը քնքոյշ, գունագեղ ու թարմ եղաւ՝ ծաղիկներու նման, որոնց վրայ թիթեռնիկ մը կը թրվռայ։

Տիկին Նանսի Վէռնէ վարպետի մը կնիքը կը դնէ իր արտասանութիւններուն վրայ, որոնք զգացումներու բոլոր երանգները կը ցուցադրեն։

Պ. Սարեան տը Միւսսէի ծանօթ La nuite d'Octobre»ի մէջ եկաւ ապացուցանելու որ ինքը կարճ ժամանակի մէջ նշանակելի առաջդիմութիւն ըրած է ֆրանսերէն լեզուին մէջ։ Ան անթերի չէ սակայն, և զգալի է որ օտար մը կը խօսի բեմէն՝ երբ մանաւանդ իբր խաղակից ֆրանսացի մը կայ իր քովը։ Անշուշտ յամառ աշխատանք մը պիտի կրնայ ճկել իր լեզուն։ Իր խաղը բաւական ուսումնասիրած էր, իր ժէսթերը՝ երբեմն չափազանցուած՝ կը մնան հաճելի, որովհետեւ Պ. Սարեան բեմի պահանջներուն համապատասխան կազմուածք մը և գլուխ մ'ունի։

Պ. Պ. ԲՕԼ ՄՈՒՆԷ ԵՒ Շ. ՍԱՐԵԱՆ

Գիտնալ այդ առաւելութիւնները շահագործել հեշտ doseով մը, ուրիշ արուեստ մըն է, որուն պիտի ծանօթանայ Պ. Սարեան փորձառութեամբ միայն։

Երկրորդ բաժնին մէջ Պ. Բօլ Մունէն եկաւ հասարակութեան բուռն ծափերուն մէջ կարդալու Լրքօնդ տը Լիլի «Le jugement de Komor»ը։ Անվերջ ծափեր և աղա-

Fonds A.R.A.M

ղակներ որոնց մէջ նկատեցի «merci, merci»ներ եկաւ ապացուցանելու մեծ վարպետին, որ հայ հասարակութիւնը գիտէր գնահատել իր և Տիկին Վէռնէի համակրանքի ժէստը դէպի երիտասարդ հայ արուեստագէտը։

Պ. Սարեան «Անտրոմաք»ի Գ. Դ. և Ե. տեսարաններու մէջ անշուշտ յաւակնութիւնը չունէր մեզի տալու անքննադատելի Օրէստ մը։ Դասականներու երկրին մէջ Օրէստի մը հայ բեմին վրայ երեւալը շատեր յանդգնութիւն մը համարեցին գուցէ. ես այդ ցուցադրութիւնը ընդունեցի իբր քննութիւն մը Պ. Սարեանի կողմէ տրուած հայ հասարակութեան, ցոյց տալու համար նոյն կարողութիւններուն նախախայրիքները, որոնք օր մը զարգանալով, հասուննալով, պիտի կրնան — ես վստահ եմ — մեզի ըմբոշխնել տալ արուեստի անխառն հաճոյքներ, առանց fausse noteի չափազանցութիւններու։

Տիկին Ժօռտան Քօնէ՝ քօնսէրվաթուառէն տաւիղի առաջին մրցանակ՝ մեծ նրբութեամբ արտայայտեց մանաւանդ Hasselmansի «Patrouille»ը, երանգներու կատարեալ տիրականութեամբ մը։

Օրիորդ Պոէքա (Օրէոա Քօմիքէն) հնչեղ և արեւոտ ձայն մը ունէր, իր երգած երկու կտորները մեծ հաճոյքով լսուեցան։

Օրիորդ Նինա Րիւտէլ, Փասինի նոր պարերով, Տիկին Ն. Վէռնէ արտասանութիւններով ամբողջացուցին ցերեկոյթ մը, որ ընդհանուր տպաւորութեան մէջ՝ վստահաբար կարելի է ըսել՝ մեծապէս հաճելի եղաւ հասարակութեան։

Պ. Սարեանին կը մաղթենք նոր յաջողութիւններ, որոնք սակայն յամառ աշխատանքի մը պտուղները կրնան ըլլալ։ Ցանկալի էր որ ան չխաբուէր ֆրանսական չափազանց շողոքորդութիւններէ կամ հայկական զանազան քննադատութիւններէ։

Յայտնի «Ծանիր զքեզ»ին հետ իրեն կը նուիրեմ իմ նշանաբանը։
—Արուեստը կարելի է միշտ սորվիլ, գիտնալ՝ երբեք։—

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

ԻՆՉՊԷՍ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԱՐՁԱՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԼԸԿՐԱՆԻ ՀԵՏ

Մինչ Երեւանի կառավարութեան ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացած էր Ալէքսանդրապոլի հաշտութեան խնդրի վրայ, վստահ՝ որ Պոլշեվիկների կողմից ոչինչ չի սպառնում երկրին, քանի որ ամենաբարեկամական բանակցութիւններ էին վարւում Խորհ. Ռուսաստանի ներկայացուցիչ Լըկրանի հետ, վերջինս, ինչպէս յետոյ պարզուեց տեղի ունեցած դէպքերով, քնացնում էր հայկական դահլիճը։

Լըկրանի հետ վարուած բանակցութիւնների հիմնական միտքն այն էր

Fonds A.R.A.M

որ Հայաստանն ընդունում է Խորհրդային Ռուսաստանի միջամտութիւնը Թիւրքերի հետ հաշտութիւն կայացնելու խնդրում. իսկ Ռուսաստանը, առանց միջամտելու Հայաստանի ներքին գործերին, երաշխաւորում է հետեւեալ կէտերը.—

1) Հայաստանի անկախութիւնը, 2) Անյապաղ Հայաստանին կցել Երեւանի ամբողջ նահանգը, 3) Նոյնպէս Զանգեզուրն ու Ղազախը, 4) Թիֆլիսի նահանգից նախքան Թուրքիայի ներխուժումը Հայաստանին պատկանող շրջանը, 5) Կարսի շրջանից երկաթուղին՝ դէպի արեւմուտք 15 վերստ լայն գօտիով, 6) Խորհդային Ռուսաստանն ի հարկին զէնքի ոյժով Հայաստանին կը վերադարձնէ գրաւման ենթարկուած վերոյիշեալ շրջանները, 7) Կարսի, Ղարաբաղի, և Թրքահայաստանի մնացած հայկական հողամասերը Հայաստանի են կցուելու բանակցութիւնների միջոցով, 8) Վերոյիշեալների իրագործման դէպքում Հայաստանը հրաժարւում է Սէվրի դաշնագրից։

Լըկրանի հետ այս մասին համաձայնագրի ստորագրումը, համաձայն երկու կողմերի որոշման, պէտք է կատարուէր Դեկտ. 2-3ի գիշերը ժամը տասներկուքին։

Լըկրանը փութացնում է դէպքերը... և Դեկտ. 2ի կէսօրից յետոյ ժամը 4ին դնում է իր վերջնագիրը՝ երկիրը խորհրդային դարձնելու մասին։

Ի՞նչ էր պատահել։

ՊՈԼՇԷՎԻԿԵԱՆ ԶՈՐՔԻ ՄՈՒՏՔԸ

Նոյեմբեր 29ին Երեւանում տեղեկութիւն է ստացուել, որ ռուսական զօրքը գրաւելով Իջեւանը (Քարվանսարայը), առաջանում է Դիլիջանի վրայ։ Կառավարութիւնն այդ մասին անմիջապէս բողոք ներկայացրեց Լըկրանին։ Վերջինս ամսի 30ին ներողութիւն է խնդրում այդ դէպքի համար և խոստանում է իսկոյն կարգադրել, որ ռուսական զօրքը յետ քաշուի։

Լեկրանը վեց ժամ յետոյ, նոյն օրը, դարձեալ գալիս է կառավարութեան մօտ և հաղորդում, որ իր ներողութիւնն ու ռուսական ղօրքը յետ քաշելու խոստումն պէտք է «թիւրիմացութիւն համարել», որովհետեւ կոմմունիստական կուսակցութեան կենտրոնական կօմիտէն վճռել է անցնել Հայաստանը խորհրդային (պոլշեվիկ) դարձնելու և ինքը, Լըկրանը, եկել է իմանալու Հայաստանի կառավարութեան վերաբերմունքը այդ հարցի նկատմամբ։

Ասենք, արդէն «համաձայնութեան» մի խախտում տեղի էր ունեցել, այն, որ հայ-թիւրքական բանակցութիւններում Մոսկուայի միջամտութիւնը օդում էր մնում։ Բուդու Մդիւանին գնացել էր Ալէքսանդրապոլ այդ նպատակով, բայց Թուրքերը վճռականապէս ընդդիմացել էին նրա մասնակցութեանը հաշտութեան բանակցութիւններին, չնայած հայ պատուիրակութեան պնդումներին...

Լըկրանը երկրորդ խախտումի (ռուսական զօրքի մուտքը Քարվանսարայի համար ներողութիւն էր խնդրել, բայց այս անգամ եկել էր «կոմմունիստական կենտ. կոմիտէի որոշումով», չեղեալ համարելու իր համաձայնութիւնը Հայաստանի կառավարութեան հետ։

ԴԷՊԻ ԽՈՐՀԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ

Կառավարութիւնն ուզում է հրաժարուել՝ Լըկրանի այդ երկդիմի խա-

Fonds A.R.A.M

ղի հետեւանքով, բայց Լըկրանը գտնում է, որ դա խզում չի նշանակում այլ՝ վարչակազմի ներքին փոփոխութեան հարց՝ երկրի ժողովրդական զանգուածների կամքով։ Հասարակական որոշ խաւեր նոյնպիսի կարծիքի են նոյեմբեր 30ից մինչեւ դեկտ 1 և 2, առաջարկելով համաձայնութեան յանգիլ։

Լըկրանի հետ յետագայ բանակցութիւնների ընթացքում որոշւում է կազմել Հայաստանի յեղափոխական կոմիտէ՝ մասնակցութեամբ երկու Դաշնակցականների, — Դրօի և Ա. Տէրտէրեանի, որոնք մտնում են անհատապէս։ Լըկրանի կողմից բանակցութիւններին տրւում է ցրուած բնոյթ. Նա խօսակցում է թէ՝ կառավարութեան և թէ զանազան խմբակների ու անձերի հետ՝ երկրի կամքը բաժանելու դիտաւորութեամբ։ Այսու հանդերձ՝ հնարաւոր է լինում, վերոյիշեալ պայմաններից զատ ընդունիլ տալ նաեւ հրամանատարական կազմի և երկրի մտաւորականութեան անձեռնմխելիութիւնը։ Այս համաձայնութիւնը պէտք է ստորագրուէր դեկտ. 2ի ժամը 4ին։

Սակայն Լըկրանը շտապում է։ Նա որոշուած ժամից առաջ գալիս է և սովետիզացիայի (խորհրդային դարձնել) մասին բերանացի վերջնագիր տալիս՝ առաջարկելով ստորագրել, որովհետեւ «անհրաժեշտ է իսկոյն ձերբակալել մի քանի մարդկանց և եթէ չստորագրէք, մենք առանց այն էլ կանենք մեր ասածը»։ Կառավարութիւնը, երկրում անդորրութիւնը չխանգարելու մտահոգութեամբ, ստիպւում է ընդունիլ Լըկրանի պայմանները, և քաշւում է իշխանութիւնից։

Այսպէս է վերջանում ջանքը հասարակական այն շրջանների, որոնք ուզում էին կանխել Լըկրանի միջամտութիւնը Հայաստանի ներքին գործերին՝ կարեւոր զիջումներ անելով սովետիզացիայի խնդրում։

Դեկտ. 2ին բոլշեվիկները գրաւեցին Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնարկութիւնները, մտան «Յառաջ»ի խմբագրատունը, պարլամենտում հերթապահութիւն հաստատեցին, ցոյցեր ու միտինգներ արին, առանց ո և է դիմադրութեան հանդիպելու։ Ազատ արձակեցին քաղաքական բանտարկեալները։

Նոյն օրն արդէն տեղեկութիւններ ստացուեցին, որ գաւառում ամենուրեք ռեւկոմներ (յեղ. կոմիտէ) են կազմուել, որ զօրքը բոլշեվիկացած ճամբաները բռնել է՝ հաղորդակցութեան վրայ կոնտրոլ հաստատելու նպատակով, որ խմորումներ են առաջացել նաեւ գիւղացիութեան մէջ, որ կոզակները բռնել են արդէն մինչեւ Ղարաքիլիսա գիծը։

ԹԻՖԼԻԶ

«ԱՇԽԱՏԱՒՈՐ»

ՈՐԲԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Անցեալ Շաբաթ գիշեր, Փարիզի Հայ Տիկնանց Խնամակալութիւնը գովելի գաղափարը ունեցած էր մեծ պարահանդէս մը սարքելու ի նպաստ հայ որբերու։

Երեկոյթը անցաւ աննախընթաց փայլով ու մեծ յաջողութեամբ։ Հայ մեծամեծներուն հետ հոն տեսանք նաեւ պատկառելի թիւ մը օտարներու, որոնք շռայլօրէն կը ծախսէին պիւֆէին առաջ յօգուտ հայ որբին՝ որ այդ պահուն գուցէ հաց ալ չունէր ուտելիք։

Այդ գիշերն իսկ լսուեցաւ, թէ երեկոյթին գոյացած էր մօտ 30,000

Fonds A.R.A.M

Վ Ե Ր Ջ Ա Պ Է Ս...

Պիտի կրնանք գոհացում տալ մեզի եղած դիմումներուն
Ստացանք ԳՐԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ
Հայերէն և Ֆրանսերէն լեզուներով միաժամանակ
Փոխանակ Հայերէնի համար զատ և Ֆրանսերէնի համար
զատ մեքենաներ գնելու, կրնաք դիւրամատչելի գինով մը
այս մեքենան միայն գնել. որ կը գրէ ԵՐԿՈՒ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՎ ԱԼ։

Ամէն ծանօթութեանց և պայմաններու համար դիմել.
«ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴ»ի 16, Blv St Denis *Paris.*

Զարդի և սանտրերու մեծ մթերանոց

LOUIS MAIGRET
16 Fg. St. Denis *Paris*

Զարդարուն ու եղջիւրսրեն բաէր ււտ ասեղներ խնամքով պատրաստուած կը վաճառուին մեծաքանակ և փոքրաքանակ, կանխիկ վճարումով։
Նմոյշներ կը ղրկենք։

A VENDRE

Splendid appartement royalement meublé composé de six piéces. Meubles grand style en ébène et ivoire, nombreux objet d'art de haute valeur, bronz, superbes tapis d'orient. Téléphone, ascenceur, chauffage central, éléctricité, salle de bains. Pour tous renseignements s'adresser chez *Manoug, (tailleur) 14 rue Marbeuf,*

Fonds A.R.A.M

ԾԽԵՑԷՔ ՄԻԱՅՆ

„ԱՐՄԷՆԻԱ” ՍԻԿԱՐԷԹՆԵՐԸ

Անվէրսի ԱՐՄԷՆԻԱ սիկարէթի գործատունը համաձայնած ըլլալով Գաղիոյ ըէժիին հետ, սկսած է ներմուծել իր սիկարէթները, և կը յանձնարարէ ամէն հայ հայրենակիցներու ծխել ԱՐՄԷՆԻԱ, որոնք թէ իրենց տեսակի ազնուութեամբ և թէ գներու տարբերութեամբ արժանի են արդէն հանրութեան գնահատման:

Արեւելեան ծխախոտներով պատրաստուած «ԱՐՄԷՆԻԱ»
20 Սիկարէթնոց տուփը 1,80 ֆրանք:

Ամերիկեան ծխախոտներով «Մարիլան»ի տեսակ «ԱՐՄԷՆԻԱ ԱՆԻ»
20 սիկարէթնոց տուփը 3,60 ֆրանք:

ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲՈԼՈՐ ՍԻԿԱՐԷԹԻ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐԸ:

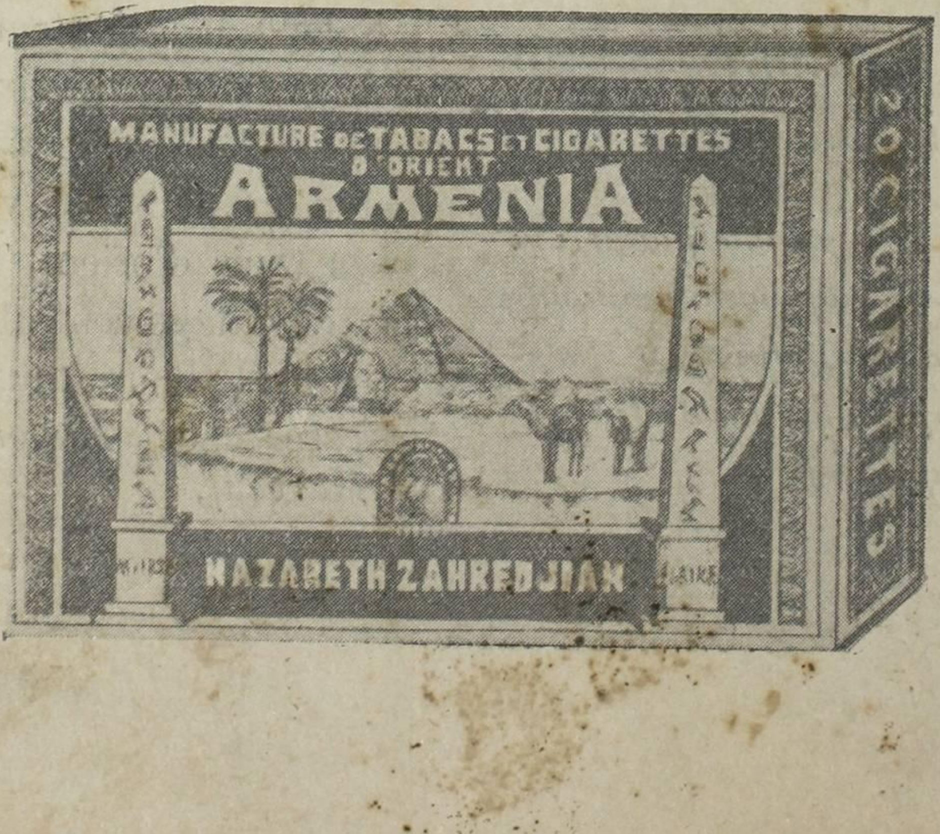

Fonds A.R.A.M

ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴ

"VERADZENOUNT"

"La Renaissance"

Journal Arménien

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2

Փարիզ, 31 Յունվար 1921

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Նոր ըմբիշները	Տր. Մ. Ս.
Տիգրան Չէօկիւրեան	Թ. ԵՂԻՇԷ
Նոր դրութիւնը Հայաստանում	Թրգմ. Յ. Ք.
Ուխտարան	Ա. ԱՃԷՄԵԱՆ
Պլօք-Նօթ	Հ.
Ազգային եւ զանազան լուրեր	

Directeur-Fondateur :

Dr LÉON HAMPARTZOUMIAN, 16, Boulevard Saint-Denis, 16. — PARIS

Téléphone : NORD 69-51

Fonds A.R.A.M

ՆՈՐ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

(POLYCLINIQUE MODERNE)

16 Boulv. St. Denis 16

Métro — St. Denis *Téléphone — Nord 69-51*

Այս Նոր դարմանատունը բացուած է

ՏՕՔԹ. Ա. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

տնօրինութեամբ, ուր հայ և ֆրանսացի կարող ու մասնագէտ բժիշկներ — որոնք միանգամայն կը պաշտօնավարեն և կ'աշխատակցին Փարիզի զանազան հիւանդանոցներու մէջ — գիտական վերջին մեթոտներով և խղճմտօրէն կը դարմանեն հետեւեալ հիւանդութիւնները.

Ա.— Ներքին հիւանդութիւններ

Բ.— Կանանց հիւանդութիւններ

Գ.— Միզային, մորթի և վեներական հիւանդութիւններ

Դ.— Աչքի, ականջի, քթի, կոկորդի, բերնի և ակռայի հիւանդութիւններ։

Աչքի, ականջի, քթի և կոկորդի մասնագէտները կը գտնուին կէս օրէ առաջ, իսկ միւս բոլոր հիւանդութիւնները կը դարմանուին ժամը 2-7 (Յ. Մ.)

Կիրակիներէ զատ, դարմանատունը ամէն օր բաց է, ժամանուոր ժամադրութիւններու համար, դիմել թէլէֆօնով։

Փարիզէն կամ արտասահմանէն անոնք որ կը փափաքին ու և է խնդրի առթիւ տեղեկութիւն ստանալ, կրնան թղթակցիլ Տնօրէնին վերոգրեալ հասցէովը։

ՄԱՆՈՒԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ՁԵՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԷՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿՈՎ ԵՒ ՄԷՏԱՅԼՈՎ

Պատրաստ է գոհացնելու իրեն դիմող այր և կին յաճախորդները։

Ունի անգլիական և ֆրանսական ընտիր կեր պասներու ճոխ մթերք մը։ Դիմեցէք և փորձեցէք անգամ մը։

ացէ՛ 14 Rue Marbeuf (Champs-Elysées)

Metro — Marbeuf

Fonds A.R.A.M

ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ

ԳՐԱԿԱՆ, ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԹԻՒ 2 ՓԱՐԻԶ 31 ՅՈՒՆՎԱՐ 1921

ՆՈՐ ԸՄԲԻՇՆԵՐԸ

Հայ մարմնամարզական աշխարհին մէջ, որքան ալ գեղեցիկ և սրտապնդիչ երեւոյթներ ըլլան, այս օրերս Բագարատի մը կողմէ, Պոլսոյ ութը տարուան շ ա մ բ ի օ ն՝ Քէմալի մը պարտութիւնը, կամ բուրգերու երկրին մէջ Աստուրեանի մը տարած յաղթանակը, նպատակս չէ հոս անդրադառնալ այս հպարտ հայորդիներու շարժումի և դնդերներու ոյժին ու գեղեցկութեանը վրայ։ Այդ հաճելի հոգը և պարտականութիւնը կը ձգեմ ուրիշներու։

Խօսքս՝ մեր հայ իրականութեան մէջ յայտնաբերուող, քաղաքական նոր ըմբիշներու վրայ է, որոնց օդին մէջ ձեւագծած շարժուձեւերը, հետզհետէ աւելի յանդուգն, աւելի յախուռն և բովանդակալից ըլլալ կը թուին։

Նոր երեւոյթ մըն է ասիկա, և նշանակալից այն տեսակէտով, որ կը ծնի մեր քաղաքական մթաստուեր օրերու մէջ, ազգային նոր գործօնի մը, նոր ուղղութեան մը ջնարակուած յայտնութիւնովը։

Եւ Հայաստանի վերջին աղէտը ու քաղաքական փլուզումն է որ ծնունդ կուտայ այս նոր կոփամարտիկներու — աւերակներու ծնունդ — որոնք կ՚երեւի իրենց մկաններու մէջ կ՚զգան նոր ոյժ և նոր աւիշ, մէկ պահէն միւսը յեղաշրջելու համար, ցեղին ներքին, բարոյական կառուցուածքը։

Եւ կը հնչէ խռպոտ սրտաճմլի՛կ հաւարը ախոյեաններու, որոնք առիթը հազուագիւտ կը համարեն, ի նպաստ իրենց շահագործելու համար վայրկեանը, և իրենց խելքով հաշուեյարդարի ենթարկելու Դաշնակցութիւնը։

Եւ այս խառնաձայն, հերձեալ նուագարանը կը շարժի, կը փրփրի ձայներ կը հանէ անկապ, նոր նոր եղանակաւորումներով և եղկելի հնչականութիւնով մը, որ աւելի արգահատանք կը պատճառէ, և կը ցուցնէ Դաշնակցութեան հակառակորդներու սնամէջ և ուռուցիկ տրամաբանութիւնը։

Հին, ճանչցուած, հազար անգամ ծամծմուած բանաձեւերն են որ, այսօր կ՚ազատին նորէն հնութեան բորբոսէն և հրապարակ կը նետուին, իբր մարգարէական, քաղաքագիտական հեռատես և խոր վարդապետութիւններ։

Fonds A.R.A.M

Մէկը կը խօսի Մայիս 28-ի վրայ, միւսը կ'ափսոսայ «կորիզ»ը Երեւանէն դուրս Հայաստանի ուրիշ մէկ կողմը չստեղծուելուն համար, մէկը Դաշնակցութիւնը կը դատապարտէ իբր կռուազան, ուրիշ մը իբր չկռուող, քանի որ պատճառ եղած է բանակի քայքայման, անոր մէջ ընդունելով տէմօքրաթիք կարգ ու սարքերը. մէկը կը դատաբետէ զայն պոլշեվիկներուն հետ չհամաձայնելուն համար, և ուրիշ մըն ալ համաձայնելուն համար։ Եւ այսպէս կ'երկարի շարանը ամբաստանութիւններուն, որուն մէջ ամենէն խոշոր տեղը կը բռնէ կիրքը, կուսակցական ոխակալութիւնը, յարմար առիթէն օգտուելով իբր թէ վրէժ լուծելու տղայական ունայնամտութիւնը և ժողովուրդին մէջ գետին գրաւելու թափանցիկ նախանձախնդրութիւնը։

Եւ մտածել որ Դաշնակցութեան ստեղծած կառավարութիւնը, մի միայն երկու աթոռով կրնար հաշուեյարդարի ենթարկել այսօրուան ամբողջ վլվլուքները։

Ես անոնցմէ չեմ որ ոևէ կուսակցութիւն կը համարեն անսխալական իր արարքներուն մէջ, և ատիկա շիտակ է, ոչ թէ մեզի պէս տնտեսապէս, ֆիզիքապէս և բարոյապէս անկազմակերպ ազգի մը կուսակցութիւններուն համար, այլ նաև ամենէն յառաջացեալ ցեղերու համար, ուր օրուան քաղաքականութիւնը վարող կազմակերպութիւնները, իրենց գծուած, խորհուած ուղիէ մը յառաջացումի պահուն, ենթակայ կ'ըլլան շատ անգամ այնպիսի անակնկալ խաչաձեւումներու և խոչընդոտներու, որ իրերու և դէպքերու տարերային և ճակատագրային ճնշողականութիւնով մը, շատ անգամ ինքզինքնին կը գտնեն բոլորովին տարբեր ճամբաներու մէջ։

Դաշնակցութիւնը և իր ստեղծած կառավարութիւնը շրջապատուած անպարտելի քաղաքական և տնտեսական պայմաններէ, իր լաւագոյնը ըրաւ զարգացնելու համար իր հիմնաւորած անկախութիւնը, և պահպանելու համար մեր ժողովուրդին հսկայ մեծամասնութեան ֆիզիքական գոյութիւնը։ Անիկա այդ նպատակին համար չխնայեց իր մտաւորական ույժը, և արիւնը իր լաւագոյն զաւակներու, ինչպէս որ վարժուած չէր այդ «խոհեմ» ժուժկալութեան, իր երեսուն տարիները յեղափոխական մարտնչումին մէջ։

Ան չկրցաւ պսակել և իր բաղձացուած հունին հասցնել այն Գործը՝ որուն գլխաւոր ստեղծիչն էր։ Ամէն ուղղամիտ հայ քաղաքացիի համար, աւելորդ պիտի ըլլար թուել հոս, այն ամէն նիւթական, քաղաքական անյաղթելի խոչնդոտները, որոնք գլխաւոր պատճառներն են այդ ձախողութեան։ Բայց այդ ազգային ձախողութիւնը, այսօր Դաշնակցութեան շատ մը հակառակորդներու կողմէ ինքնագոհ ժպիտով մը կը դիտուի, իբր ձախողութիւնը այդ կուսակցութեան, այդպէսով աւելորդ անգամ մըն ալ ապացուցանելով, որ մեր հանրապետութիւնը շրջապատուած չէր միայն արտաքին այլ ներքին հակառակորդներէ, որոնք նախապէս քիչ կորով վատնած չէին զայն վարկաբեկելու և իր անկումը փութացնելու համար։

Այսպիսի ազգային ձախորդութեան մը պարագային, սրտառուչ է կոչը մեր նոր ըմբիշներու, որ հրաւէր կը կարդան Դաշնակցութեան, որ քաշուի

Fonds A.R.A.M

հայկական ներքին իրականութենէն և ասպարէզը տալ ուրիշներու։ Կորովի աւելորդ վատնում մըն է որ կ՚ընեն։ Ասպարէզը բաց է ամենուն առջեւ, բայց ճապէս կը պատկանի անոնց միայն, որոնք առաւելագոյն ուժը, միտքը, կորովը և զոհաբերութիւնը կը բերեն անոր ստացումին։ Թուղթէ նիզակներով հեռուէն հեռու, մտքի աշխարհակալութիւնները, գեղեցիկ գիշերներու մէջ մարող հրթիռներու կը նմանին։ Ո՞վ կըկապտէ այդ ասպարէզը անոնց համար որ կուզեն աշխատիլ և ցուցունել իրենց շնորհը։ Անիկա խօսքերով չգրաւուիր, այլ իսկական գործով և զոհաբերութիւնով։

Դաշնակցութիւնը իր անխուսափելի սայթաքումներով հանդերձ, հոգի ի բոին աշխատեցաւ իր լաւագոյնը տրամադրելու համար հայրենիքի դատին և վերականգնումին։ Իսկ եթէ անիկա այսօր ձախողեցաւ, զայն չկրնար համարել միայն իր ձախողանքը, այլ առժամեայ ձախողութիւնը մեր ազգ. դատին որուն վերարծարծումին և վերակենդանացումին համար երբեք իր միտքը և արիւնը չսակարկեց, նման դժպհի և աղէտալից վայրկեաններու մէջ։ Եւ այսօր այսպիսի ծանր վայրկեաններու մէջ չէ որ, անիկա ամլութեան պիտի դատապարտէ իր կենսագործ ուժերը, անիկա մեր աշխատաւորութեան խոշոր մէկ զանգուածին և մեր յեղափոխական երիտասարդութեան ծնունդն է. կ՚ապրի այնքան ատեն, որ զինքը ծնող ժողովուրդը կ՚ապրի։

Որքան ալ մոլուցքով վարուած ըլլան Դաշնակցութեան հակառակորդները, աղէկ թէ գէշ անիկա մեր ազգային իրականութեան ողնայարն է։ Բաւական յաւակնոտ դիւցազնութիւն մը պէտք է համարել, արիութիւնը անոնց, որոնք մէկ օրէն միւսը, այդքան հեշտօրէն ջախջախել կը կարծեն մեր ազգային կառուցուածքին ողնասիւնը, և տապանաքար մը դնել, անոր ազգային, քաղաքական կեանքին վրայ։ Սէրվանթէսի նոր օրեաու հերոսներու տհասմտայնութիւնն է ասիկա. անոնք կ՚երեւի ընդունակ չեն մեր իրականութիւնը և ազգային ընկերական կեանքը չափելու և հասնելու դրական եզրակացութիւններու։

Դաշնակցութիւնը չմեռնիր, անիկա հայութեան մէջ, անողոք իրականութեան պահանջի մը ծնունդն է։ Ան կը մնայ միշտ, սրբագրելով ինքզինքը, իւրացնելով կեանքի մէջ ծնած նոր անհրաժեշտութիւնները և ընկերական յեղափոխութիւնները և գիտէ իր դիրքը պատշաճեցնել անոնց։ Ան հոն է միշտ, ուր իր ցեղին աշխատաւորութիւնը կը տառապի. իր երիտասարդութեան ճակատագիրը կապուած է անոր դժխեմ և արիւնոտ ճակատագրին հետ։

Եւ Դաշնակցութեան երիտասարդութիւնը , պէտք չէ թուլնայ տեսնելով քաղաքական ներկայ փլուզումը։ Պէտք է իր մէջ զօրացնէ նոր նոր զոհաբերութիւններու զգացումը, և մանաւանդ գիտակ նոր օրերու պահանջներուն, պէտք է բիւրեղացումի ենթարկէ իր դաւանանքները և պէտք չէ վարանի հին ուղիները թողլքելէ, եթէ օրուան անհրաժեշտութիւնը և մեր ժողովուրդին շահը կը պահանջէ նոր ուղիներ և նոր հորիզոններ։ Ան պէտք չէ վայրկեան մը մտքէն հեռացնէ, որ Կիլիկիայէն զատ, Թրքահայ, ռուսահայ բուն հայութեան ամբողջութինը կ՚ապրի Կովկասահայաստանի մէջ, և ինքը դասալիք մը պիտի ըլլայ, եթէ եսապաշտ յաւակնութիւնով մը, խորթ

Fonds A.R.A.M

համարէ այն հայրենիքը, որ այսօր չկառավարուիր իր դաւանանքներուն համեմատ, բայց չդադրիր երբէք իր հայրենիքը ըլլալէ։ Այս է միայն անողոք ճշմարտութիւնը։ Անիկա, իր սպասումին մէջ ուշադիր, հեւիհեւ ծառայողը պիտի ըլլայ այս ճշմարտութեան, այդ ըմբռնումէ պիտի բղխեցնէ իր դաւանանքի նոր ուղին։ Առանց ժողովուրդի և ժողովրդական զանգուածներու կուսակցութիւն մը հիմք չունի։

Տր. Մ. Ս.

ՏԻԳՐԱՆ ՉԷՕԿԻՒՐԵԱՆ

«Արմէնիա»ի յարգելի խմբագիր Պր. Թ. Եղիշէ մեզ ղրկած է հետեւեալ նամակը եւ ող բացեալ բանաստեղծին մէկ անտիպ ոտանաւորը, որ կը հրատարակենք ստորեւ:

Յարգելի խմբագրութիւն «Վերածնունդ»ի,

Անպատեհ չեմ նկատեր այս մրրկայոյզ ժամուն երբ յաղթանակի ու հայ կորովի փառքը պահ մը երգելէ վերջ ցնծագին, մեր հորիզոնի մթագնիլը կը դիտենք սրտախռով բայց ոչ սրտաբեկ և դասալիք. «Վերածնունդ»ին ձօնել փոքրիկ անտիպ քերթուած մը որ մեծ եղեռնի մեծ զոհերէն միոյն՝ տարաբաղդ Տիգրան Չէօկիւրեանի բանաստեղծական չունչին մէկ սրտաբերումն է։

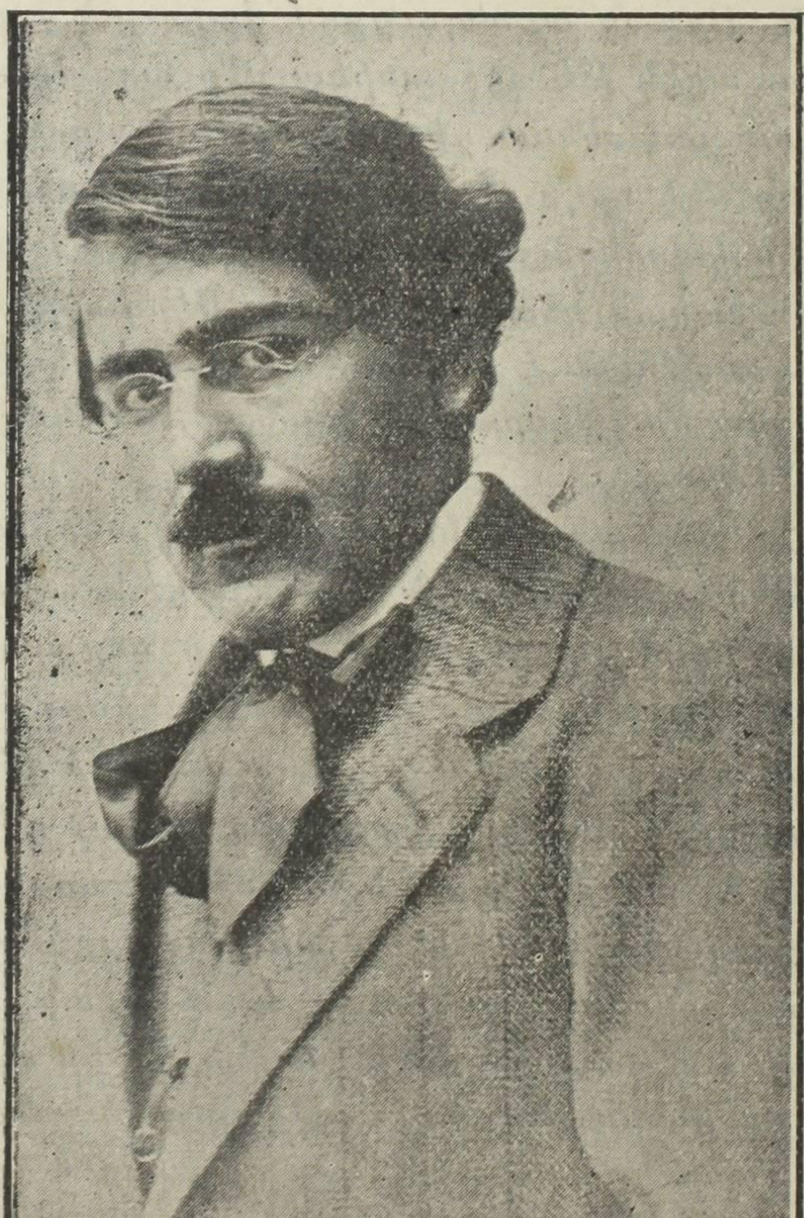

ՏԻԳՐԱՆ ՉԷՕԿԻՒՐԵԱՆ

Ինչպէս կը տեսնէք ոտանաւորի թուականէն, սկսնակ, տակաւին երիտասարդ, հազիւ 21 տարեկան բանաստեղծն է որ ջերմիկ զգացումներ քաղած բնութեան տեսիլներէն, բանահիւսական գողտրիկ ու հեզիկ վրձինով մը զանոնք կը ցոլացնէ տժգոյն էջի մը մէջ որ ի հարկէ կոչուած էր յաւէտ թաքուն մնալ քանի իր խոստմնալից տաղանդը հուժկու քայլեր կառնէր հայ գրականութեան մարզերուն մէջ ու վարպետի ինքնավստահութեամբ կը նուաճէր ամէն առապար ու կը դիմէր դէպի բարձրը, դէպի բարձրը։ Սակայն, ի՛նչ փոյթ, երբ այսօր շատ մը ծլարձակ հանճարներու հետ իր էութիւնը սրտագին, քընքոյշ յիշատակ մըն է անհաւոր գեհենէն խլուած, իր սրտի ու մտքի ամենադոյզն, աննշան մասնիկն սրբութիւն մ'է ինքնին և արժանի գրականութեան գորովոտ խնամքին։

Fonds A.R.A.M

Այս ցաւագին օրերուն, ի՞նչ կայ աւելի վեհ և պաշտելի քան Նուիրական յիշատակը ամէն անոնց որոնք իրենց կենդանութեան մէկ մէկ ջահեր եղան ազատութեան կածանը լուսաւորող, որոնք ազատութիւնը երազեցին ու ահեղի հրդեհներու բոցերուն մէջ լափլիզուեցան անտրտունջ, մէշտ յաղթանակի վսեմ հաւատքով առլի, ինչ որ պէտք է անգին աւանդ մը մնայ Նոր սերունդին համար՝ իբր փորձաքար ապագայի։ Անոնք մեր յոյսերու մտատիպարը կոթողեցին և որովհետեւ անմեռ է յոյսը, պէտք է անմեռ մնայ և իրենց յիշատակը։

Տիգրան Չէօկիւրեան մէկն էր այն հայրենասէր սրտոտ ռահվիրաներէն որ համակ եռանդ ու կորով կտրած, Բիւզանդիոնի ափերուն վրայ հեռաւոր հայրենիքի կաթոգին շունչը կը պտտցնէին յաղթական։ Վկայ՝ Չէօկիւրեանի թողած գրականութիւնը և հասցուցած սաները որոնք այսօր իր յիշատակին կը մերձենան իբրեւ պաշտելի սրբութեան մը։

Այդ յիշատակի վերապրումն էր որ պիտի ցանկայի ոգեկոչել այս հոգեբանական ժամուն երբ մեր սիրասուն հայրենիքը, իրեն համար ապրող, տառապող և զոհուող զաւակներու նուիրական աճիւններէն աստուածային փիւնիկի մը պէս յառնելէ վերջ, մառախուղի մէջ է պատանքուած և որ սակայն պիտի ապրի յաւէտ։

Մարսէյլ 10 Յունվ. 1921

Թ. ԵՂԻՇԷ

ԲԱՂԵՂՆԵՐԸ

Պարտէզին մէջ ուր ծառերը կերերան
Անդամալոյծ շարժումներով անտարբեր,
Բաղեղները կը վէտվէտին, բարձրանան
Հսկայ ծառին բիրտ ոստերէն ալ շատ վեր։

Կը կանչէին պիրկ բաղեղները այդ դալար
Մերկ ոստերու դողդողացող, ազազուն
Ու կարծես թէ ժպիտներով անհամար
Կուզեն ցրուել մենութիւնը ծառերուն։

Երբ պարտէզը կամայնանայ ձիւնին տակ,
Աւիշները ծառերուն երբ կը սառին,
Բաղեղներէն դուրս կը ծորի հեւք մը տաք
Որ կը մեղմէ հովին շունչը ցաւագին։

Կը մագլցին անդադար վեր ծառերէն
Բաղեղները տերեւներով սնդուսէ
Անոնք վիշտը սա ծառերուն կը մեղմեն
Ձմեռին մէջ ուր հին երգ մը մարեր է։

Կ. Պոլիս 1906 Փետր.

Տ. ՉԷՕԿԻՒՐԵԱՆ

Fonds A.R.A.M

ՆՈՐ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԱՆԿՄԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Հայաստանի դրութեան մէջ վերջին երկու ամսուայ ընթացքում տեղի ունեցած կալէյտօսկօպիկ փոփոխութիւնները, որոնք իրենց գագաթնակէտին հասան սովետական կառավարութեան հաստատմամբ, ի հարկէ անհանգստութիւն պատճառած կը լինեն Անգլիացիներին և որոշ բացատրութիւններ այդ փոփոխուող դէպքերի վերաբերմամբ պէտք է տրուին, եթէ ցանկալի է համարւում ճշգրիտ տեսակէտ կազմել արդի դրութեան մասին։ Ուշի ուշով քննելով և մաղելով բոլոր տեղեկութիւնները որ ես կարող էի հաւաքել, գալիս եմ հետեւեալ եզրակացութեան.

Հայկական խորտակման (débacle) պատճառները քննելու համար պէտք է յետ գնալ դէպի յեղափոխութեան ժամանակները, երբ հայ զինուորութիւնը թէ կամաւոր և թէ զէնքի կոչուած, ենթարկուեց ռուս զինուորների բարոյալքմանը։ Այդ միջոցին ստեղծուած Հայկական Հանրապետութեան առաջին պահանջն էր կազմակերպել նոր ազգային զօրքը, պաշտպանելու համար հայրենիքը առաջացող Թիւրքերի ու ներքին թշնամիների դէմ, ժամանակը ու միջոցները նրանց թոյլ չտուին այդ անել, ու կառավարութիւնը պէտք էր յոյսը դնէր գլխաւորապէս անկանոն խմբերի վրայ, որոնց ղեկավարները յաճախ արժանի չէին այդ պատասխանատուութեանը, չէին համաձայնում միմեանց գործակցել և երբեմն էլ վայրագութիւններ էին թոյլ տալիս թաթար գիւղերի դէմ։ Այն մասը որ այդ ղեկավարները տիրապետող Դաշնակցական (ազգային յեղափոխական) կուսակցութեան ազդեցիկ անդամներն էին, շարունակ դժուարացնում էր կառավարչական իշխանութիւնների նպատակը դրանց կօնտրօլի ենթարկելու։ Այսպիսով կառավարութեան, գործօն ազգային բանակ կազմակերպելու ջանքերը, դժուարութիւնների հանդիպեց հէնց ըսկզբից և եթ։

Երկրորդ կարեւոր պատճառը զէնքի և հագուստի պակասութիւնն էր։ Հայերը մեղադրում են Անգլիացիներին, որ նրանք դուրս տարան Կարսից ահագին ռուսական պաշարները ու տուեցին կամ վաճառեցին Դենիկինին, Ատրբէջանին այնքան զէնք, ռազմամթերք և հագուստ, որ բաւական կը լինէր ամբողջ հայ զօրքերին երկար տարիներ շարունակ։ Այդ մեղադրանքը ինձ թւում է ոչ առանց հիմքի։ Սակայն դրանից յետոյ Դաշնակիցները յանձըն առան հոգալու այն՝ ինչ որ պահանջւում էր, բայց ոչինչ չ'ստացուեց մինչեւ 1920 թւի ամառուայ վերջերը, երբ երկու տարուայ ընթացքում վճարելու պայմանով բրիտանական կառավարութիւնը ուղարկեց մի շոգենաւ, զէնքի ու հագուստեղէնի, որից Վրաստանը վերցրեց 27 ու կէս առ 100 տեղափոխութեան վարձատրութեան փոխարէն։

Fonds A.R.A.M

Ապրանքը հասաւ 6 ամսով ուշացած և որ աւելի վատն էր, նրա օգտակարութիւնը մեծ չափով ոչնչանում էր այն հանգամանքի շնորհիւ, որ պատերազմական նախարարութիւնը (War office) օգտուեր էր առիթից Հայերի գլխին կապելու քանատական ռ օ ս ս հրացանները, որոնք բազմաթիւ փորձերից յետոյ մերժուած էին ընդհանուր ռազմական գործածութեան համար նրանց ծանրութեան, բարդ մեխանիզմի և ուրիշ պակասութիւնների պատճառով: Ահա այդ հրացաններն էին որոնցմով տգէտ հայ գիւղացիութիւնը, Սեպտեմբերին միայն զօրակոչով հաւաքուած, պէտք է կռուէր Թուրքերի դէմ Հոկտեմբերին Կարսի շրջանի լեռնոտ դիրքերում անձրևի և ձիւնի տակ: Այդ պայմաններում հրացանները շուտով անյարմար դարձան և զինուորները անգործածելի զէնքը ձեռքերնին կորցրին բոլոր հաւատքը: Չափազանցութիւն չլինի ասել, գրում է մի ձեռնհաս բրիտանական սպայ, որ Հայաստանումն էր ամբողջ այդ ժամանակը, թէ ռ օ ս ս հրացանը մեծ բաժին ունի հայկական բանակի այլասերման մէջ, երեք շաբաթւայ ընթացքում երբ մի բանակ, որը քիչ առաջ բրիտանական ու ֆրանսական զինուորական ականատեսներին թւում էր ուժեղ և լաւ կազմակերպուած զինուորական ոյժ, դարձաւ մի անկազմակերպ ամբոխ, որը մի դիրքը միւսի յետևից թողնում էր շատ թոյլ կռւից յետոյ:

Աչքի է ընկնում որ բարոյալքումը տեղի չի ունեցել որ և է մեծ չափով արտիլերիայի մէջ, որտեղ զինուորները ունէին լաւ թնդանօթներ և գիտէին ինչպէս վարուել նրանց հետ: Վերջին պատճառն այն էր, որ շնորհիւ երկրի տագնապալից տնտեսական վիճակի, կառավարութիւնը չէր կարող ո և է զօրակոչ անել վարժութիւնների համար մինչեւ որ 1919 թւի աշնանացանի և 1920 թւի գարնանացանի աշխատանքները չէին վերջացել և դրանից յետոյ էլ անհրաժեշտ համարուեց յետաձգել բազմաթիւ կարգերի կոչը մինչեւ որ ցանքը կը հաւաքուի, որովհետեւ այլապէս անկարելի կը լինէր նրանց կերակրել: Այդ ամբողջ ժամանակամիջոցում ի հարկէ կային զէնքի տակ բաւական թւով մարդիկ, որոնք զբաղուած էին սահմանագլուխների պաշտպանութեամբ, մշտական ընդհարումներով մի կամ միւս թշնամու հետ, և տեղափոխուելով մի տեղից միւսը, նայած թէ որ տեղից էր սպառնում նոր վտանգը: Այսպիսով նոյնիսկ ամիսներ առաջ մօբիլիզէ արած զօրքերը երբեք յարմարութիւն չէին ունեցել ենթարկուելու որոշ սիսթեմաթիք վարժութեան և երբ թիւրքական յարձակումը տեղի ունեցաւ և զինուորները խմբերով կանչուեցան, բանակը իր անփորձ սպաներով և անսովոր զէնքերով չափազանց ծանրաբեռնուեց նոր կոչուած զինուորներով:

Միայն մի քանի սկզբնական անյաջողութիւնները բաւական էին որպէս զի այդ բանակը վերածուէր մի կազմալուծուած ամբոխի, առանց վստահութեան, առանց կապակցութեան կամ դիսիպլինի:

Ամենայն իրաւամբ կարելի է ասել, որ ամէն տեղ ուր զինուորները վարժուած էին և լաւ առաջնորդներ ունէին, նրանք կռւում էին քաջաբար: Իգդիրի ֆրօնտում ցոյց տուած պաշտպանութիւնը և այն հակայարձակումը որ յետ մղեց թիւրքերին Սարդարաբադում երկաթուղու գծից, ցոյց են տա-

Fonds A.R.A.M

լիս թէ ինչ կարող էր անել հայկական բանակը եթէ նա յարմար պայմաններում լինէր։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Երեւանի հանրապետութեան ծագումից ի վեր մինչեւ այն շաբաթը երբ ես գրում եմ այս տողերը, Հայոց կառավարութեան քաղաքականութիւնը եղել է գերազանցապէս Դաշնակիցների և մասնաւորապէս Անգլիացիների կողմը։ Ժողովրդին ասում էին որ մեծ պատերազմը եղել է փոքր ազգութիւնների ազատագրման համար, և նա պարզութեամբ հաւատում էր դրան։ Բայց եթէ այդ էլ չլինէր, հէնց միայն սարսափելի տանջանքները Հայ ժողովրդի այն մասին որ բնակւում էր Թուրքիոյ սահմաններում, բաւական էին որպէսզի ամբողջ Հայ ժողովրդի համակրութիւնը և աջակցութիւնը դարձնէին Թուրքիայի թշնամիների կողմը։ Քանի դեռ հին Ռուսաստանը գոյութիւն ունէր, ազատագրութիւն ասելով հասկացւում էր ամբողջ Հայաստանի ձուլումը Ռուսաց կայսրութեան մէջ։ Բայց երբ Ռուսաստանը տապալուեց և անդրկովկասում առաջ եկաւ հայկական Հանրապետութիւն, այդ գաղափարը ուրիշ աւելի լայն ըմբռնում ստացաւ, մի ըմբռնում որը խրախուսում էին արեւմտեան դաշնակիցները իրենց պետական անձանց հրապարակային արտայայտութիւններով և օգտագործելով Հայաստանի զինուորական միջոցները ընդհանուր դատի համար։

Երազած մի նպատակը — անկախ և միացեալ Հայաստանը — թւում էր արդէն իրականացման մօտ, և նոյնիսկ անսովոր յապաղումը Թուրքիոյ հետ հաշտութիւն կնքելու, որի շնորհիւ Հայաստանի համար առաջ եկաւ երկար սպասողական շրջան, երբ տեղի ունէին անընդհատ սահմանավէճեր հարեւանների հետ, չթուլացնեց հայկ. կառավարութեան հաւատը, որ դաշնակիցները իրենց պիտի պաշտպանեն։ Գոնէ մի դէպքում, երբ յարմար առիթ էր ներկայանում ուղղակի Թիւրքերի հետ բանակցելու, Հայաստանը մերժեց, հէնց որ ստացաւ ուլտիմատում, որ այդպիսի մի քայլ աննպաստ ընդունելութիւն կը գտնի Անգլիոյ կողմից։

Թէեւ կառավարութեան քաղաքականութիւնը մնում էր հաստատ դաշնակիցների կողմը, բայց խնդրի կարգաւորման յապաղումը հնարաւորութիւն տուեց pro ռուսական զգացումներին առաջ գնալ ու որոշ դեր խաղալ։ Համոզուած բոլշեվիկների թիւը Հայաստանում հայերի մէջ շատ աննշան է և հաւանօրէն այնպէս էլ կը մնայ։ Բայց միեւնոյն ժամանակ այնտեղ միշտ եղել է խոր և անկեղծ երախտագիտական զգացում դէպի Ռուսաստանը ու Ռուսները, այն հովանաւորութեան և ապահովութեան համար, որը հնարաւորութիւն տուեց ռուսահայերին առաջադիմել, մինչդեռ նրանց հայրենակիցները Թիւրքիայում հալածանքների էին ենթարկւում։ Ես արդէն յիշել եմ ռուսական դրադիսիոնի կարեւորութեան մասին հայ զօրքի մէջ, նոյնը կարելի է ասել նաև բոլոր քաղաքացիական պաշտօնէութեան մասին։ Մի խօսքով կրթուած ռուսահայերը (այսինքն բաց առեալ Թիւրքիայից և Պարսկաս-

Fonds A.R.A.M

տանից գաղթածները) մնուած էին ռուսական կուլտուրայով և ռուսական հեռանկարով։

Այս փաստերը բացատրում են մի քանի մանակի արտայայտութիւններ յօգուտ ռուսական օրիենտացիայի, ինչպէս այդ եղաւ օրինակ Աղէքսանդրապօլում Մայիսի 1920 թւի։ Քանի որ բոլոր յոյսերը Դաշնակիցներէն անհրաժեշտ օգնութիւն ստանալու վերաբերմամբ ի դերեւ ելաւ, Հայերի աչքերը դարձան դէպի Ռուսաստան։

Անցեալում, պատճառաբանում էին Հայերը. «Ռուսաստանը արել է աւելի քան ո և է ուրիշ պետութիւն Հայաստանի համար, Ներկայ րէժիմի բոլոր չարիքները միայն անցողական շրջան է, և վաղ թէ ուշ Ռուսաստանը կը վերականգնի, աւելի լաւ չէ՞ արդեօք կապել մեր վիճակը Ֆէտէրային Ռուսաստանի հետ, ստանալ Նրա հովանաւորութիւնը և բաժանել Նրա ապագայ վերածնունդը, քան թէ խաղալ անկախութեան այս տխուր ֆ ա ր ս ը, որը տուեց մեզ միայն կորչելու ազատութիւն»։

Այս պատճառաբանութիւնը անհերքելի է և ոչ մէկը դաշնակից պետութիւններից իրաւունք ունի պախարակել Հայերին, որ ծայրայեղ վիճակում դիմեցին Նրան։

«Մանչէսթըր կարտիան»
30 դեկտ. 1920

Թրգմ. Յ. Ք.

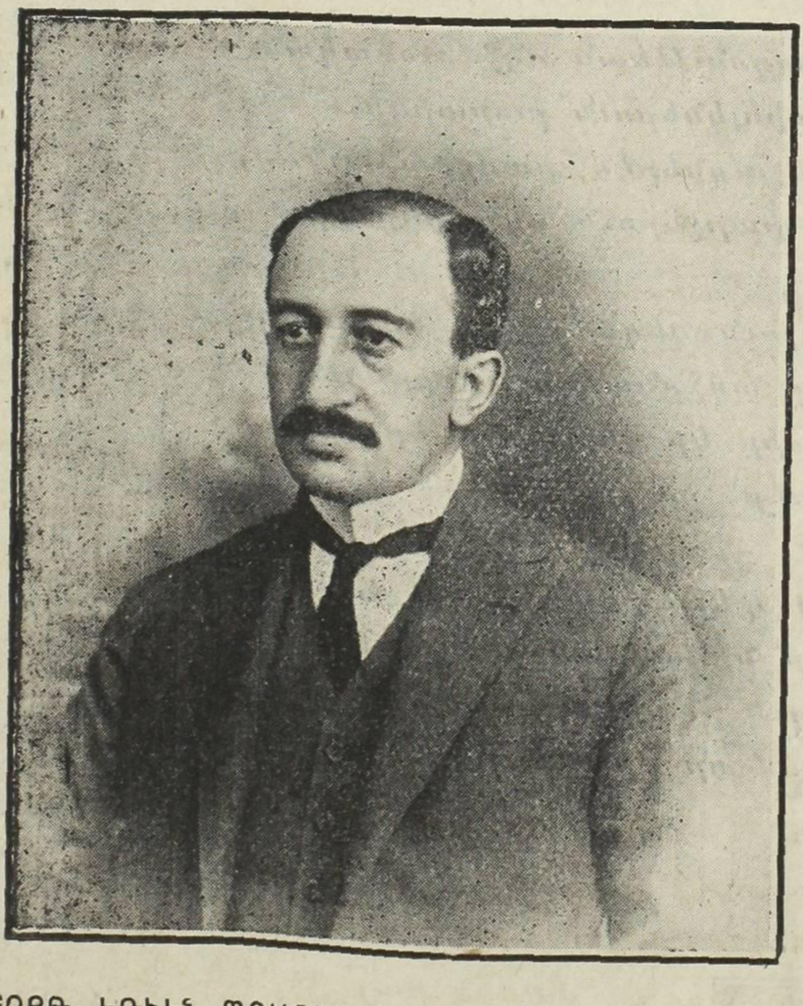

ՏՕՔԹ. ԷԹԻԷՆ ՊՐԱԶԻԼ
Հ. Հանրապետութեան Պրազիլիոյ
դիւանագիտական Ներկայացուցիչ

Հմուտ գիտնականը և եռանդուն գործիչը, որուն ջանքերուն կը պարտինք Հարաւային Ամերիկայի տէրութեանց մօտ Հայաստանի Հանրապետութեան գտած ջերմ համակրանքը։

Fonds A.R.A.M

ՈՒԽՏԱՐԱՆ

Հայրենական տօներուն աղմուկն ահա կը շարժի՛,
Սիրատարփիկ նոր հարսներ կարապանո՛յշ, ցնծագին,
Ուխտաւորի նուէրով կ'երթան խումբ խումբ դալարի՝
Անտառին մէջ բարձրացած խորհրդաւոր տաճարին։

Բարձրիկ սարերուն ծոցէն ձիներ պո՛ւտ պո՛ւտ կը հալին.
Ցանքի արտերն անսահման կանաչագեղ կը ծաղկին.
Գետ ու գետակներ համակ արշալոյսէն ոսկեծին
Ծփանքներով կը խայտա՛ն դէմն արեւին տարփագին. . .

Բացուած ծըլուն այտերով նըման գարնան հարսնուկի
Վիթի թեթեւ քայլերով շաւիղներէ լուսագեղ,
Կ'երթան կոյսերն ալ բաղձոտ տաղիկներով սխրալի՛
Պուրակներուն մէջ ցընծալ ըղձանքներով սիրագեղ . . .

Անոնք յետոյ լոգնալու կ'երթան գետին մէջ պայծառ.
Ըլլալ մարմիննին քնքոյշ իբրեւ այգուն ցօղիկներ . . .
Անոնք ունին հեշտանքներ ծիծերնուն տակ սիրավառ
Որ կունենար Աստղիկն ալ երբոր ծովա'կ պիտ' մըտնէ՛ր...։

Ահա ձայները հոնտեղ բազմութեան մէջ տօնական,
Ահա վարսերը բոցին խարոյկներուն խորտիկի,
Ահա նըւագ, ահա երգ աշուղներէն քաղցրաձայն,
Ու փրփրաձիր գինիներ փարչերուն մէջ հայրենի։

Անգին պարերն են նախշուն գեղահասակ հարսներուն,
Պատանիներ ու մատղաշ աղջըկներ ըսպիտակ,
Հողերուն վրայ կարմրահիր կը ցնծերգեն երազուն,
Ինչպէս կաքաւ ձագուկներ՝ որ կը թռվռա՛ն թուփին տակ...

Երիտասարդ կըտրիճներ կ'ելլեն սարերն հեռաւոր
Միշտ որսալու եղնիկներ նիզակներով արծաթէ
Ու պարմաններ հըրարբուն հանդէսներէ վերջ բոլոր
Դեռ կ'արբենան խաղերով որ մինչեւ լո՛յս կը տեւէ՛...։

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

Fonds A.R.A.M

ՊԼՕՔ–ՆՕԹ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

Մարսէյլի Հայ Կարմիր Խաչի մէկ հանդէսին նկարագրութիւնը կը կարդամ «Արմէնիա»ի մէջ, և հիացումով կը տեղեկանամ, թէ ինչպէ՛ս քիչ ժամանակի մէջ, շնորհալի անդամուհիները այդ Միութեան յաջողած են արդիւնաւոր գործունէութիւն մը ունենալ։

Կը խորհիմ որ Փարիզի մէջ ալ կար նմանօրինակ մարմին մը, և ժամանակն է երկու խօսք ըսել անոր մասին, որ իր վարչութեան անդամներուն ապօրինի ու ձախաւեր գործունէութեան շնորհիւ վերածուեցաւ սև խաչի։

Տարիէն աւելի է որ կազմուած էր ան Փարիզի մէջ և այսօր չկայ մէջ տեղ։ Կ'ըսեն թէ վարչութեան անդամներէն իւրաքանչիւրը իր կարգին ղրկած է իր հրաժարականը և իրարու ղրկուած այդ հրաժարականներուն ծրարները կը հանգչին եկեղեցիի խորհրդարանը։ Իրենց իսկ պատրաստած ծրագիր-կանոնագրին ամէնատարրական տրամադրութիւնն անգամ յարգել չգիտցող անդամներ, անշուշտ պիտի չկարենային տանիլ այդ միութիւնը։

Ազգն ու բանակը անցուցին ու կ'անցնեն ճգնաժամային վայրկեաններ և Կարմիր Խաչի Փարիզի մարմնի անդամները կ'անցնեն հանգստի օրեր։

Հանդէս սարքուեցաւ, դրամ հաւաքուեցաւ, մուտքի և անդամակցութեան նուէրներ տրուեցան, իսկ հայ զինուորն ու հայ կարօտեալը դեղահատ մ'անգամ չունեցան։

Կ'ըսուի թէ միակ անդամը որ հրաժարած չէ — որովհետև սիրահար է պաշտօնի — իր մօտ կը պահէ հաւաքուած դրամը սպասելով լաւ օրերու և աստուածատուր խորհուրդներու։

Կանոնագրի տրամադրութիւնը շատ պարզ է և իսկոյն գործադրելի։

Պէտք է գումարել ընդհ. ժողով և կացութիւնը դնել սեղանի վրայ։ Աս այսպէս չի քալեր։ Հրաժարական տալով չէ կարելի ազատիլ։

Ընդհ. ժողով գումարելու համար երկու պարագայ կայ. նախ՝ դիւանը ինքը կը հրաւիրէ ժողովի և կամ ընդհ. ժողովին 10 անդամները կրնան ընել այդ բանը։ Եւ քանի որ դիւանը մեռած է արդէն և ընդհ. ժողովին ցանկը անյայտ, պաշտօնի վրայ մնացող անդամը պէտք է ընէ այդ և պարտաւոր է ընել։ Զիրենք ընտրող և իրենց գոյութեան հիմը կազմող անդամներու քթին չէ կարելի մինչև վերջը խնդալ։ Կը լսենք նաև թէ լռելեայն ջանքեր կ'ըլլան լուծուած այս մարմինը փոխադրել Տիկնանց Խնամակալութեան մէջ։

Եթէ Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը լուծուած է, ինչո՞ւ գոյքերը չեն յանձնուիր կանոնագրի պահանջած տեղին։ Եւ եթէ լուծուած չէ, ինչո՞ւ մնալ այս դրութեան մէջ։

Գործելու ժամը անցած իսկ է, բայց եթէ կայ գործելու ասպարէզ մը, այդ պէտք է լինի նոր ոյժերով և ժողովի կամքն ու ծրագրի տրամադրութիւնը յարգել գիտցող տարրերով։ Մենք կ'սպասենք։

Հ.

Fonds A.R.A.M

ԱՄԵՐԻԿԱ ԿԸ ՀՐԱԻՐԷ ՄՈՐԿԵՆԹԱՈՒՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՍԿՍԻԼ

Ուաշինկթընէ հասած տեղեկութիւններ կ՚ըսեն թէ արտաքին գործոց նախարարութիւնը հրաւիրեց Թուրքիոյ նախկին դեսպան Մր. Մորկենթաուն որ, յանուն Ամերիկայի, նախագահ Ուիլսընի կողմէ միջնորդ ընտրուած է բանակցութեանց սկսիլ Թուրք միլլիճիներու և հայոց հետ, կարգ մը խորհըրդածողոփներու գումարման մասին։

Մր. Մորկենթաու հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է թղթակցի մը.

«Հայ ժողովուրդի բախտը, որով անշահախնդրօրէն կը հետաքրքրուի ամերիկեան ժողովուրդը առանց հատուածական խտրութեան, կախում ունի ամբողջովին Դաշնակից ազգերու դիւանագիտական և բարոյական աջակցութենէն։

«Հայերը բնաջնջումէ փրկելու գործը այնքան կապ ունի եւրոպական քաղաքականութեան հետ որ Միացեալ Նահանգներու այս ուղղութեամբ առնելիք քայլերուն իբր ուղեցոյց պիտի ծառայէ դաշնակից պետութեանց դիրքը հանդէպ Ռուսիոյ և Մուսթաֆա Քէմալի։

«Նախագահը ասոր ակնարկեց անշուշտ երբ յայտարարեց բացորոշկերպով թէ իր միջնորդութեան յաջողութիւնը կախուած էր դաշնակից ազգերու բարոյական և դիւանագիտական օժանդակութենէն։

«Հայաստանը փրկելու ամերիկեան ջանքերուն յաջողութիւնը կախում ունի այն միջոցներէն, որոնցմով դաշնակիցները պիտի լուծեն ռուսական և Թրքական խնդիրները։»

Պ. Մորկենթաու հաւատք չընծայեր այն լուրին թէ հայկական կառավարութիւնը՝ Մոսկուայի թելադրութեամբ՝ հրամայած է ամերիկեան նպաստամատոյցի պաշտօնեաներուն հեռանալ Հայաստանէն։

Նախկին դեսպանին կարծիքով, Հայերուն փրկութիւնը կախուած է Դաշնակիցներու կամեցողութենէն և Թուրքերուն ու ռուսերուն վրայ ունեցած հեղինակութենէն։ Եթէ Անգլիա, Ֆրանսա և Իտալիա որոշեն ճանչնալ ռուս կառավարութիւնը, անոնք դիւրաւ պիտի կրնան իրենց ճանաչումին պայման դնել Հայաստանի փրկութիւնը, և եթէ միջոց մը չգտնեն յարաբերելու խորհրդային ներկայացուցիչներուն հետ, Հայաստանի ի նպաստ թափուած լաւագոյն ջանքերը պիտի միան ապարդիւն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒ ԳԾՈՒՄԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ

Թէև Ուիլսընի սկզբունքներուն համաձայն մեր կորզուած իրաւունքները պաշտպանելու համար ի գործ դրուած ջանքերը ո և է արդիւնք չտուին, սակայն, հակառակ բոլոր այս անյաջողութեանց, դարձեալ մենք Ուիլսընը և իր սկզբունքները մեր բերնէն չէինք ձգեր։ Բայց այս անգամ աւելի մեծ ու խորունկ վիշտով մը կը տեսնենք որ Ամերիկայի հանրապետութեան նախագահը, Թողունք ազգայնականութեան առջի սկզբունքները, այս վեց հարիւր տարուան Թուրք և օսմանցի ազգին ու տէրութեան ո՛չ մէկ իրաւունքը և

Fonds A.R.A.M

ճշմարտութիւնը նկատի առնելով, Հայաստանի սահմանները կը գծէ Տրապիզոնէն, Երզնկայէն մինչեւ Բաղէշ, սկզբունքով Թրքական և օսմանեան հողերը պօլ քէսէյէն Հայերուն կը նուիրէ։

Ի՞նչ նշանակութիւն կարելի է տալ Ուիլսընի նման պետական անձի մը այս կոմմնակալութեան։ Չենք կարծեր որ քաղաքականութենէ աւելի իրաւունքի վերաբերող այս հարցին մէջ կրօնքի խնդիր մտած ըլլայ։ Այո՛, չենք կրնար ուրանալ թէ ընդհ. պատերազմի միջոցին մեր երկրին մէջ տեղի ունեցող դէպքերուն հետեւանքով ձայներ, ալիքներ բարձրացան Ամերիկայի մէջ, որոնցմէ ազդուած է Նախագահը։ Սակայն փոքրամասնութեան մը գործած քաղաքական այս սխալին համար ալ ամբողջ այս ազգը պատժի արժանի նկատելը արդարութեան համաձայն չէ գտած։

1897-ին, երբ Յունաստանի յաղթելով ուզեցինք Թեսալիոյ կարգ մը մասերը մանաւանդ Եէնիշէհիրը ետ առնել, այն ատեն Եւրոպայի մէջ բողոքի ձայն մը բարձրացաւ մեզի դէմ և ըսին թէ՝ «Մահիկին տիրապետութենէն առնուելով խաչապաշտին տրուած տեղ մը անգամ մըն ալ չկրնար վերադարձուիլ Մահիկին՝ որուն գրաւած բոլոր հողերն ալ, որչափ ատեն որ քրիստոնեաներէ բնակուած են, պէտք է վերադարձնել քրիստոնեաներուն»։

Խաչակիրներու նոր մէկ արշաւանքը յիշեցնող այս տեսութիւնները, այն ատեն մեզի ծայրայեղութեան, մոլեռանդութեան արդիւնք թուեցան, սակայն երբ վերջը տեսանք որ Բրէսանսէի, Ժօրէսի, Քլէմանսօի նման ամէնէն ազատամիտ անձերն ալ մասնակից են այս գաղափարին, սկսանք խորհիլ և մեր այս զրկումին պատճառները փնտռել։

Ըստ մեր համոզման, Արեւմուտքի պետական անձերը անցեալ ու ներկայ դէպքերէն իրենց հանած հետեւութիւններուն պատճառաւ, մեզի արժանի չեն համարեր Ազգերու ընկերակցութեան նպատակ ընտրած կարգ մը ապացուցեալ իրաւունքներուն, մինչդեռ Հայերու, Յոյներու և ուրիշներու նման մեր ոչ-իսլամ հայրենակիցները — եթէ անոնք փոքրամասնութիւն իսկ ըլլան — արժանի կը սեպեն այդ շնորհներուն և անոնց պարանջները նկատի կ՚առնեն, իսկ մերինները՝ ոչ։

փէյյամ-Սապահ

ՄԱՀԱՓՈՐՁ Պ. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՎՐԱՅ

Ալեքսանդր Տէր Զաքարեան անուն 21 տարեկան երիտասարդ մը անցեալ Չորեքշաբթի ժամը 11-ին Հ. Հ. Պատուիրակութեան քարտուղարութեան ներկայանալով կուզէ Պ. Ահարոնեանը տեսնել և առանց արտօնութեան սպասելու ատրճանակը ձեռին կը մտնէ նախագահին սենեակը.

— Ինծի դրամ է հարկաւոր, անմիջապէս պէտք է տալ, ապա թէ ոչ կ՚սպաննեմ... Պ. Ահարոնեան կ՚ըսէ որ նախ ատրճանակը վար դնէ, բայց անիկա մտիկ չընելով զէնքը կ՚ուղղէ իր զոհին վրայ, նոյն րոպէին Հ. Հ. Պ. նախագահը զօրաւոր հարուած մը կուտայ անոր, գնդակը կը վրիպի ու Պ. Ա. Ահարոնեանի կուրծքը քերելով կ՚երթայ պատին մէջ խրուելու։

Տէր Զաքարեան ձերբակալուած է։

Fonds A.R.A.M

Պրուսայի եւ Իզմիտի գիւղերէն Գոնիա հասնող հայ աքսորականներու խումբ մը

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հնդկաստանի անգլիական թերթերը կը ծանուցանեն թէ՝ Կալկաթայի հայ գաղութէն Պ. Մեսրոպ Սէթեանց անդամ նշանակուած է Լոնտոնի «Անգլիոյ Արքունի Ասիական Ընկերութեան»։

Պ. Սէթեանց, հմուտ բանասէրը, 1874-էն ի վեր Կալկաթայի համալսարանին մէջ հայերէն լեզուի քննիչ է, և ծանօթ է «Հնդկահայոց Պատմութիւն» անուն իր հրատարակութիւնով որը նուիրած էր մեծ հայասէրին Կըլատսթօնի և անոր գնահատումին արժանացած։

Մեր շնորհաւորութիւնները։

ՀԱՅԵՐԸ ՎԵՐՋՆԱԳԻՐ ԿՈՒՏԱՆ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ

Մոսկուայի կառավարութեան համաձայնութեամբ, Հայաստանի կառավարութիւնը վերջնագրով մը պահանջած է Թուրքերէն ետ քաշել իրենց զօրքերը մինչև 1914-ի Ռուսօ-Թուրք սահմանները և դարմանել վերջին յառաջխաղացումին հետեւանքով եղած վնասները։

Թուրքերը արդէն պարպած են Ալեքսանդրապօլը։

ՀՈՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՍԱՆԵՐ

Պ. Պատրիկ Կիւլպէնկեանի ծախքով Կիլիկիոյ շրջանէն չափահաս որբեր Եւրոպա պիտի գան, գործնական հողագործութեան հետեւելու համար։

Այս ուսանողներուն համար հիմ-

Fonds A.R.A.M

Նաղրամ մը տրամադրուած է Հ. Բ. Ը. Միութեան։

ՎԵՐՋԱՊԷ՛Ս

Մեծահարուստ Պ. Իբրանոսեանի մարմինը վերջապէ՛ս թաղուեր է Պոլսոյ մէջ, ազգ. իշխանութիւններու անհարկի իրարանցումներէն և անտեղի կռիւներէն վերջ։ Կ՚սուի թէ կարելի եղած չէ նոյնիսկ ժառանգորդներու խոստացած գումարը ստանալ, անոնց դէմ եղած յարձակումներուն պատճառաւ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

«Աւետիս» ամերիկահայ երգիծաբանական տարեցոյցը, պատրաստեց Մելիք Շահ, պէսպիսուն ու զուարճ յօդուածներով ու ծաղրանկարներով սիրուն գիրքը, օրացոյցով մը ճոխացուած, կը ծախուի 12 ֆրանքի։ Դիմել խմբագրութեանս։

.˙. Հ. Մ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին հրատարակած պատի օրացոյցները, գեղեցիկ պատկերով մը ու մաքուր տպագրութեամբ։ Կը տրւի կամաւոր նուիրատուութեան մը փոխարէն։

.˙. Հ. Ս. Ռամկավար կուսակցութեան Փարիզի մարմնին հրատարակած «Ապագայ» շաբաթաթերթէն 2թ. Յարատեւութիւն կը մաղթենք։

.˙. «Ցիշատակներ Սաղիմական, Ուղեգրական, Տեղագրական և Նամականի» անուն գիրքը Եղիշէ եպիսկ. Չիլինկիրեանէ Երուսաղէմ, հետաքրքիր բովանդակութեամբ կը պարունակէ Խրիմեան Հայրիկի լուսատիպ մէկ նամակը։

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Երիտասարդ և աշխատասէր հայ մը, պատրաստ է ո և է գործ ընել հայ առևտրական տան մը կամ գրասենեակի մը մէջ։ Պատուաւորութեան և հաւատարմութեան համար պատրաստ երաշխաւորութիւն տալու։

Դիմել խմբագրութեանս։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պէրլինէն Տիկին Մարիամ Աշըգեանը կը փնտռէ իր ամուսինը Արշակ Աշըգեանը, որ 1916ին իբրեւ թրքական զինուոր ուղարկուած էր Պաղեստինի ճակատը և յետոյ Սիլիվրի։ Կը խնդրուի տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել խմբագրութեանս։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Մ. Ը. Մ. Ի ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Յառաջիկայ Փետր. 3ին հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին, Palais de la Mutualité-ի ընդարձակ սրահին մէջ (325 rue St Martin. métro Réaumur Sébastopol) մեծ պատրաստութեամբ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԵՐԵԿՈՅԹ մը պիտի սարքուի, նախաձեռնութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Մասնաճիւղին։

Սոյն շքեղ երեկոյթը բարեհաճած է հովանաւորել իր նախագահութեամբ՝ ԻՇԽԱՆ Բ. ԵՐԿԱՅՆԱԲԱԶՈՒԿ--ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ։

Երեկոյթը պիտի բաղկանայ երկու մասէ. Ա. Մարմնամարզական և Բ. Գեղարուեստական։ Առաջին մասին մէջ Պ. ՏՕՔԹ. ՔՕՂՕՂԵԱՆ պիտի խօսի մարզանքի օգտակարութեան մասին և Միութեան անդամներու կողմէ մարզանքի զանազան փորձեր պիտի կատարուին։ Երկրորդ մասին մէջ իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն Փարիզի ամենէն ծանօթ և տաղանդաւոր ար-

Fonds A.R.A.M

ուսուցչուհիներ։ որոնք են ՕՐ. ԼԻՏԻ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ (ջութակահարուհի), Mlle Doroty Swainson (դաշնակահարուհի) Mlle Marika Bernard (թաւջութակահարուհի), Mme Olénine d'Alheim (երգչուհի), Mlle X. (պարուհի Օբէռաէն), Mr Louis Cazette (երգիչ՝ Օբէռաէն) ևն. ևն.։

Տեղերու գները որոշուած պիտի ըլլան շատ աժան, սկսած ԵՐԵՔ ՖՐԱՆՔԷՆ, հնարաւորութիւն ընծայելու համար ամէն դասակարգի։

Յուսով ենք հայ հասարակութիւնը կը քաջալերէ մեր այս գեղեցիկ ձեռնարկը, պատւելով մեր անդրանիկ երեկոյթը։

Տոմսակներու համար դիմել Պ. Հարիկեանի 18 rue de la Sorbonne և կամ հանդէսին օրը կիշէն։ Ստացուած տոմսերու փոխարժէքը ղրկել Պ. Ա. Կէվրէկի 51 rue Maubeuge։

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Սրտի կսկիծով կը ծանուցանենք թէ այսօրուընէ ստիպուած ենք առժամապէս դադրեցնել «Վերածնունդ»ի հրատարակութիւնը։

Չորս տարի շարունակ, հակառակ բազմապիսի նիւթական դժուարութիւններու, մենք տարինք թերթը, յուսալով զոր մեր ոհողութիւնները պիտի տեւեն մինչեւ որոշ ատեն մը և մենք պիտի կարողանանք վերջապէս «Վերածնունդ»ը հրատարակել առանց նիւթական կորուստի։

Հինգերորդ տարւոյն առաջին ամիսներէն սակայն, տեսանք որ մեր 1000 բաժանորդներէն հազիւ 60 հոգի մեզ ղրկած են իրենց բաժնեգինները. ինչպէ՞ս կրնայինք քաջալերուիլ երբ 60 հոգիի վճարած բաժնեգինով հազիւ կրնայինք մէկ ամիս ապահովել թերթին ծախքերը։

Թէեւ մեր ստացած բաժնեգինները ծախսած ենք թերթին այս տարի լոյս տեսած թիւերուն համար, ետ պիտի դարձնենք զանոնք մեր պարտաճանաչ բաժանորդներուն։ Լաւագոյն է 60 բաժնեգինները ետ դարձնել, քան թէ ամբողջ տարի մը շաբաթական հազար ֆր. վճարելու ստիպողականութեան մէջ գտնուիլ։

Մեծ ուրախութեամբ պիտի ուզէինք շարունակել «Վերածնունդ»ի հրատարակութիւնը, եթէ հրապարակին արդի կայուն վիճակը գոյութիւն չունենար և մենք կարենայինք ըստ առաջնոյն շարունակել թերթը յօգուտ ընթերցողներուն և ի փնաս մեր քսակին, և կամ մեր բաժանորդներուն գոնէ կէսը ըլլային բարեխիղճ և պարտաճանաչ։

Ձրի թերթ կարդալու սովորութիւնը ունակութիւն դարձած է մեր մէջ։ Բաւական է որքան գոհացուցինք այդ ձրիակեր ախորժակները։

Թերթը պիտի վերսկսի այն ատեն միայն, երբ նիւթապէս կարելի ըլլայ անոր կեանքը ապահովել։

Անուազն տխմար ըլլալու է մարդ, ներկայ պայմաններու մէջ շարունակելու համար թերթը։ Զոհողութիւնն ալ չափ ունի։

Տնօրէն—Խմբագիր՝ ՏՕՔԹ. Լ. ԶԱՄԲԱՐՋՈՒՄԵԱՆ
Imprimerie Spécial du «VERADZENOUNT» La Gérante; Mlle S. LACROIX

Fonds A.R.A.M

ՎԵՐՋԱՊԷՍ...

Պիտի կրնանք գոհացում տալ մեզի եղած դիմումներուն

Ստացանք ԳՐԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ

Հայերէն և Ֆրանսերէն լեզուներով միաժամանակ

Փոխանակ Հայերէնի համար զատ և Ֆրանսերէնի համար

զատ մեքենաներ գնելու, կրնաք դիւրամատչելի գինով մը

այս մեքենան միայն գնել. որ կը գրէ ԵՐԿՈՒ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՎ ԱԼ։

Ամէն ծանօթութեանց և պայմաններու համար դիմել

«ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴ»ի 16, Blv St Denis *Paris.*

Զարդի և սանտրերու մեծ մթերանոց

LOUIS MAIGRET

16 Fg. St. Denis *Paris*

Զարդարուն ու եղջիւրսրեն րաէո ււ-ասեղներ խնամքով պատրաստուած կը վաճառուին մեծաքանակ և փոքրաքանակ, կանխիկ վճարումով։

Նմոյշներ կը ղրկենք։

A VENDRE

Splendid appartement royalement meublé composé de six piéces. Meubles grand style en ébène et ivoire, nombreux objet d'art de haute valeur, bronz, superbes tapis d'orient. Téléphone, ascenceur, chauffage central, éléctricité, salle de bains. Pour tous renseignements s'adresser chez *Manoug, (tailleur) 14 rue Marbeuf.*

Fonds A.R.A.M

ԾԽԵՑԷՔ ՄԻԱՅՆ

„ԱՐՄԷՆԻԱ" ՍԻԿԱՐԷԹՆԵՐԸ

Անվէրսի ԱՐՄԷՆԻԱ սիկարէթի գործատունը համաձայնած ըլլալով Գաղիոյ րէժիին հետ, սկսած է ներմուծել իր սիկարէթները, և կը յանձնարարէ ամէն հայ հայրենակիցներու ծխել ԱՐՄԷՆԻԱ, որոնք թէ իրենց տեսակի ազնուութեամբ և թէ գներու տարբերութեամբ արժանի են արդէն հանրութեան գնահատման։

Արեւելեան ծխախոտներով պատրաստուած «ԱՐՄԷՆԻԱ»
20 Սիկարէթնոց տուփը 1,80 ֆրանք։

Ամերիկեան ծխախոտներով «Մարիլան»ի տեսակ «ԱՐՄԷՆԻԱ ԱՆԻ»
20 սիկարէթնոց տուփը 3,60 ֆրանք։

ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲՈԼՈՐ ՍԻԿԱՐԷԹԻ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐԸ։

Fonds A.R.A.M